

Torben Pilegaard Jensen og Britt Østergaard Larsen

Unge i erhvervsuddannelserne og på arbejdsmarkedet Værdier, interesser og holdninger

Publikationen *Unge i erhvervsuddannelserne og på arbejdsmarkedet – Værdier, interesser og holdninger* kan downloades fra hjemmesiden www.akf.dk

AKF, Anvendt KommunalForskning

Købmagergade 22

1150 København K

Telefon: 43 33 34 00

Fax: 43 33 34 01

E-mail: akf@akf.dk

© 2011 AKF og forfatterne

Mindre uddrag, herunder figurer, tabeller og citater, er tilladt med tydelig kildeangivelse. Skrifter, der omtaler, anmelder, citerer eller henviser til nærværende, bedes sendt til AKF.

© Omslag: Phonowerk, Lars Degnbol

Forlag: AKF

ISBN: 978-87-7509-997-9

i:\08 sekretariat\forlaget\tpj\5055\5055_rapport_erhvervsuddannelserne.docx

August 2011

AKF, Anvendt KommunalForskning

AKF's formål er at levere ny viden om væsentlige samfundsforhold. Hovedvægten ligger på forskning i velfærds- og myndighedsopgaver i kommuner og regioner. Det overordnede mål er at kvalificere beslutninger og praksis i det offentlige.

Torben Pilegaard Jensen og Britt Østergaard Larsen

Unge i erhvervsuddannelserne og på arbejdsmarkedet Værdier, interesser og holdninger

Forord

Igennem en årrække har vi set en faldende søgning til og et betydeligt frafald på erhvervsuddannelserne (EUD). Spørgsmålet er derfor, om EUD fremover vil kunne dække det danske arbejdsmarkeds efterspørgsel efter fagligt uddannet arbejdskraft. Og hænger problemet sammen med, at de unges værdier, interesser og holdninger ikke matcher erhvervsuddannelserne og de job, uddannelserne retter sig imod? Gennem analyser af, hvilken rolle de unges værdier, interesser og holdninger spiller for valg af uddannelse, frafald/gennemførelse og videre vej ud på arbejdsmarkedet, søger vi at belyse disse spørgsmål.

Undersøgelsen er gennemført under Den Centrale Analyse- og Prognosevirksomhed for Erhvervsuddannelserne, som er iværksat af Undervisningsministeriet og finansieret af midler fra globaliseringspuljen.

Til projektet har været knyttet en følgegruppe bestående af direktør Eva Hofman-Bang (CHP-West), professor Anders Holm (DPU, Aarhus Universitet), lektor Christian Helms Jørgensen (RUC), direktør Peter Kristoffersen (Silkeborg Tekniske Skole), chefkonsulent Simon Neergaard-Holm (DA), konsulent Morten Smidstrup (LO), næstformand Johanne Stenstrup (Erhvervsskolernes Elevorganisation) og formand Frederik Skytte Wielsø (Landssammenlutningen af Handelsskoleelever).

Til rapporten hører et bilag, som også er tilgængelig på AKF's hjemmeside.

Torben Pilegaard Jensen

Juli 2011

Indhold

Sammenfatning	7
1 Undersøgelsens baggrund, problemstillinger og metode	14
1.1 Baggrund	14
1.2 Problemstillinger	14
1.3 Undersøgelsens datagrundlag og metode	17
2 Veje i uddannelsessystemet	20
2.1 Køn	20
2.2 Ethnicitet	22
2.3 Familiestruktur som 15-årig og valg af uddannelse.....	24
2.4 Forældres uddannelse og valg af uddannelse	24
3 Valg af ungdomsuddannelse	26
3.1 Begrundelser for valg efter 9./10. klasse	26
3.2 Interesser i relation til arbejdslivet	29
3.3 Holdning til og syn på uddannelse	31
3.4 Udbytte af skolegangen	34
3.5 Betydning af interesser, holdninger og begrundelser for unges uddannelsesvalg	37
3.6 Opsummering	39
4 Gennemførelse af erhvervsuddannelse	41
4.1 Fagligt udbytte af skolegangen	41
4.2 Begrundelser for valg af uddannelse blandt dem, der gennemfører eller afbryder.....	43
4.3 Interesser i relation til arbejdslivet	45
4.4 Holdning til og syn på uddannelse	48
4.5 Betydning af interesser, holdninger og begrundelser for valg af uddannelse.....	51
4.6 Overvejelser om at afbryde uddannelsen	53
4.7 Omvalg på grundforløbet	55
4.8 Opsummering	57
5 Beskæftigelse efter fuldført EUD	59
5.1 Beskæftigelsesstatus	59
5.2 Betydning af værdier og holdninger for beskæftigelse	61
Litteratur	64
English Summary	66

Sammenfatning

I de senere år er der sket et fald i søgningen til erhvervsuddannelserne, og frafaldet er stort. Konsekvensen har været, at færre unge træder ud på arbejdsmarkedet med en erhvervsuddannelse. I denne undersøgelse er der fokus på, om erhvervsuddannelserne matcher de unges interesser, holdninger og begrundelser for valg af uddannelse, og på, om de unge kommer ind i de erhverv, som deres uddannelse sigter mod. Undersøgelsen søger på den måde overordnet at bidrage til, at der er et tilstrækkeligt udbud af faglært arbejdskraft på det danske arbejdsmarked og dermed til at sikre konkurrenceevnen.

Data og design af undersøgelsen

Resultaterne fra undersøgelsen bygger på forløbsdatabasen PISA-L, som omfatter unge fra årgang 1984. De deltog i PISA i 2000, da de var 15 år gamle. Her blev bl.a. deres læsefærdigheder testet, og de besvarede et spørgeskema om deres skolegang og forældrebaggrund. Fire år senere – i 2004 – blev de bedt om at besvare et spørgeskema om valg af uddannelse, interesser i forhold til arbejdslivet, syn på og holdninger til uddannelse og om generelle livsværdier og holdninger. Derudover er der blevet tilkoblet en lang række registeroplysninger om elevernes forældre og de unges vej gennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet frem til og med 2008.

Da spørgeskemaundersøgelsen i 2004 blev gennemført, var mange af de unge i gang med en ungdomsuddannelse, havde afsluttet eller afbrudt en. Det betyder, at en række af de svar, undersøgelsen bygger på, kan være påvirket af den situation, den unge var i på undersøgelsestidspunktet – et vilkår som altid vil gælde for sådanne undersøgelser. Til gengæld ligger informationen om de unge fra PISA 2000 i tiden forud for deres valg af og vej gennem ungdomsuddannelserne.

Analyserne er gennemført på den måde, at vi i første række har set på, hvilke interesser, holdninger og begrundelser for valg af uddannelse samt testede læsefærdigheder de unge umiddelbart har og dermed "omgås" den pågældende uddannelse med. Her har vi ikke taget højde for baggrundsfaktorer som forældrebaggrund og udbytte af skolegangen, som det ellers er velkendt har betydning for de unges valg af uddannelse og chance for at gennemføre. I næste omgang har vi gennemført analyser, hvor en række af disse baggrundsfaktorer er inddraget samtidig, således at det kan vurderes, om de pågældende interesser, holdninger og begrundelser for valg af uddannelse samt læsefærdigheder spiller en selvstændig rolle for deres adfærd efter grundskolen. Undersøgelsen giver dermed mulighed for at belyse, dels hvilke interesser, holdninger og værdier de unge faktisk møder erhvervsuddannelserne med, og dels hvilke baggrundsforhold i form af først og fremmest forældrebaggrund og udbytte af skolegangen, der gennem en længerevarende proces under de unges opvækst har bidraget til disse. At ringe boglige interesser og færdigheder således er af afgørende betydning for skoletræthed, de unges lyst til uddannelse og tro på egne evne kan være væsentligt at forholde sig til ved uddannelsernes tilrettelæggelse.

Der er grund til at pege på, at vore erhvervsuddannelser omfatter uddannelser, der med hensyn til indhold, tilrettelæggelse og krav adskiller sig indbyrdes først og fremmest på grund af forskelle i de jobfunktioner, uddannelserne retter sig imod. Derfor er vore analyser gennemført på et mere opdelt niveau, bl.a. på de syv indgange, som eksisterede på undersøgelsestidspunktet. Men selv på dette niveau er der betydelige forskelle mellem de uddannelser, som ligger inden for den enkelte indgang. Vi ser dog klare forskelle mellem de unge, der vælger en i forhold til en anden indgang, og mener derfor, at den anvendte detaljeringsgrad kan bidrage med interessante resultater, der kan være nyttige, hvis erhvervsuddannelserne og de unges interesser, holdninger og begrundelser for valg af uddannelse i højere grad skal komme til at matche hinanden.

Generelle livsværdier og orienteringer

Som udgangspunkt for undersøgelsen var det forventet, at de unges generelle livsværdier og orienteringer, fx balance mellem familieliv og arbejdsliv, konkurrence over for fællesskab og ansvar for eget og andres liv, kunne spille en rolle for deres valg af ungdomsuddannelse, deres gennemførelse, deres omvalg eller for deres beskæftigelse efter endt uddannelse. Men den antagelse viser sig ikke at holde stik. Dette udelukker naturligvis ikke, at der ikke findes sådanne sammenhænge. Men i givet fald drejer de sig om andre livsværdier og orienteringer end dem, vi i denne undersøgelse har haft mulighed for at se nærmere på.

Hvem vælger hvad?

Det første trin på de unges vej gennem uddannelsessystemet og videre ud på arbejdsmarkedet er valget af en ungdomsuddannelse. Her ser vi på, hvilke begrundelser, interesser og holdninger de unge, der går i gang med en erhvervsuddannelse, har sammenlignet med de unge, der starter på en gymnasial uddannelse. Og på, hvilke begrundelser, interesser og holdninger der karakteriserer de unge, der påbegynder de forskellige indgange på erhvervsuddannelserne. Herved søger vi at belyse, hvilke dele af ungdomskulturen erhvervsuddannelserne tiltrækker.

Det viser sig som forventet, at der er klare forskelle mellem de unge i EUD-systemet sammenlignet med unge på de gymnasiale uddannelser. Unge, der vælger EUD, ser uddannelsen som middel til at komme ud på arbejdsmarkedet og tjene penge. De har ofte positive erfaringer med fra erhvervspraktikken i folkeskolen, og en del af dem er skoletrætte og søger en mere praktisk tilgang til læring, end den de har mødt i folkeskolen.

De unges færdigheder ved afslutningen af grundskolen har ligeledes en stor selvstændig betydning for valget mellem EUD og en gymnasial uddannelse. Det gælder i særlig grad deres læsekompetencer, men også de unges læselyst og boglige selvtillid spiller en rolle for, hvilken uddannelsesvej de har valgt. Det peger i retning af, at unge med gode boglige evner og en stærk boglig selvtillid fra folkeskolen i højere grad søger mod gymnasiernes akademisk betonede læringsformer, mens erhvervsuddannelsernes mere praktiske tilgang til læring og erhvervsrettede sigte tiltrækker unge med mindre stærke boglige færdigheder. Men med hensyn til læsefærdighederne ses dog, at en ikke ubetydelig andel af unge i de gymnasiale uddannelser og i EUD har de samme testede færdigheder.

Dem, der vælger den gymnasiale vej, er i højere grad påvirket af klassekammeraters valg og lærernes rådgivning sammenlignet med de unge, der vælger en EUD. De unges holdning til uddannelsernes opbygning varierer også, da flere af de elever, der vælger gymnasievejen, lægger vægt på en uddannelse, man selv kan sammensætte, frem for en uddannelse, der er nøje planlagt, som tilfældet er blandt mange af de unge, der går i gang med en EUD. Denne forskel hænger formodentlig sammen med, at flere af eleverne på de gymnasiale uddannelser er ressourcestærke og har gode forudsætninger for at træffe individuelle valg sammenlignet med en del af eleverne på EUD. Men EUD-eleverne involveres også i individuelle valg. Gennem realkompetencevurderingen på grundforløbene, se fx Undervisningsministeriet (2010), skal det sikres, at alle unge kommer på grundforløb, der passer til deres forudsætninger og behov. Kompetencevurderingen er central i den enkelte elevs uddannelsesplan.

Hvem gennemfører og hvem afbryder?

Det andet trin på de unges vej gennem uddannelsessystemet og videre ud på arbejdsmarkedet er gennemførelsen af en ungdomsuddannelse. Her ser vi på, hvilke begrundelser, interesser og holdninger de unge har, der gennemfører en erhvervsuddannelse, herunder inden for de enkelte indgange, sammenlignet med dem, der ikke gør det. Vi peger på væsentlige forskelle mellem de unge, der henholdsvis gennemfører og afbryder på de forskellige indgange og dermed på, hvilke uddannelsesområder der ikke matcher de unges interesser, holdninger mv.

Boglige færdigheder

Blandt de unge, der afbryder deres EUD, er som forventet flere med svage læsefærdigheder end blandt dem, der gennemfører. Men det er langt fra kun elever med relativt stærke forudsætninger og bestemte begrundelser, interesser og holdninger til uddannelse og arbejde, der gennemfører en erhvervsuddannelse. Også elever med mindre stærke forudsætninger gennemfører. Og der ses en række interessante forskelle mellem eleverne på forskellige indgange. Således gælder, at forholdsvis mange, der som 15-årige havde svage læsefærdigheder, gennemfører inden for: "Håndværk og teknik" (38%), "Service/SOSU" (43%), "Bygge og anlæg" (31%) og "Mekanik, transport og logistik" (38%).

Begrundelser for valg

De unge, der begrundet deres valg af uddannelse efter 8. eller 9. klasse med, at de var skoletrætte, har større risiko for at afbryde deres EUD sammenlignet med de mindre skoletrætte. Samtidig er der dog en hel del, som alligevel gennemfører trods skoletræthed. Måske fordi den undervisning, de unge tilbydes på erhvervsskolen, grundlæggende har ændret deres motivation for læring, fx gennem en praktisk tilgang til læring. Inden for "Bygge og anlæg", "Håndværk og teknik" og "Teknologi og kommunikation", som ellers giver gode muligheder for en praktisk tilgang til læring, gælder dette dog tilsyneladende kun i begrænset omfang, idet omkring to tredjedel af dem, der afbryder, giver udtryk for, at skoletræthed havde betydning for deres valg af uddannelse.

Det er de "beskæftigelsesambitiøse" på erhvervsuddannelserne – dem der har tillagt deres fremtidige beskæftigelsesmuligheder stor betydning ved valg af uddannelse – som har

størst chance for at gennemføre. Særlig inden for "Mekanik, transport og logistik", "Bygge og anlæg", "Håndværk og teknik" samt "Teknologi og kommunikation" ses denne tendens. Derimod har ambitioner i forhold til indkomst og jobstatus ikke den store betydning.

De unge, der tillagde "Faglig interesse" stor betydning for deres uddannelsesvalg, har en mindre risiko for at falde fra. Og det gælder i særlig høj grad blandt unge på indgangene "Håndværk og teknik", "Mekanik, transport og logistik", "Teknologi og kommunikation", "Jord til bord" samt "Service/SOSU". Blandt unge på den merkantile indgang har faglige interesser en langt mindre betydning.

Unge, som begrundede deres valg med, at de havde "Brug for at tjene penge", har en tendens til i højere grad at afbryde. Formodentlig fordi de fik et arbejde. En tendens som uden tvivl hænger sammen med de gode beskæftigelsesmuligheder under højkonjunktoren på undersøgelsestidspunktet. Hele 62% af eleverne, der afbryder på "Bygge og anlæg", 46% af dem, der afbryder på "Håndværk og teknik" og 30% på "Mekanik, transport og logistik", gjorde dette. Det er mere end dobbelt så stor en andel, som den vi ser blandt dem, der gennemfører på disse indgange.

Erhvervspraktik i grundskolen ser ud til at spille en positiv rolle for elevernes chance for at gennemføre. Halvdelen af dem, der gennemfører, og dermed væsentligt flere end blandt dem, der afbryder, siger således, at positive erfaringer fra erhvervspraktik har haft betydning for deres valg. Særlig tydelig er denne tendens blandt unge på indgangene "Jord til bord", "Bygge og anlæg" samt "Håndværk og teknik".

Interesser i forhold til fremtidigt arbejde

Blandt dem, der tillagde det at komme til at arbejde med teknik/håndværk stor vægt, ser vi flere gennemføre. Men særligt inden for "Håndværk og teknik", "Mekanik, transport og logistik" samt "Teknologi og kommunikation" er der også mange afbrydere, der udtrykker denne interesse. Mange afbrydere har således stor faglig interesse inden for de teknisk-håndværksmæssige fag, som deres uddannelse retter sig mod. Det ser ud til, at de unges værdier, interesser og holdninger matcher de job, uddannelserne retter sig imod. Samme billede, men mindre markant, tegner sig, når vi ser på betydningen af at få et praktisk/fysisk arbejde.

Interessen for at komme til at arbejde med handel og penge gælder i særlig høj grad for de unge, der er gået i gang på den merkantile indgang. Interessen for omsorgsarbejde gælder tilsvarende for eleverne inden for "Service/SOSU". Det er markant, at afbryderne på de merkantile uddannelser er kendetegnet ved, at de ikke havde megen interesse i at komme til at arbejde i de typer af job, som uddannelserne retter sig mod.

Viden om og holdning til uddannelse

Det ser ud til, at afbryderne ikke havde et godt overblik over relevante uddannelsesmuligheder, da de traf deres uddannelsesvalg, sammenlignet med dem, der gennemfører. Andelen, der havde et godt overblik over de relevante uddannelsesmuligheder, varierer en del mellem indgangene. Kun hver fjerde havde det inden for "Teknologi og kommunikation", knap halvdelen inden for "Håndværk og teknik" og "Mekanik, transport og logistik". Samtidig er det kun knap halvdelen af alle unge, der indgår i undersøgelsen, der ved grundskolens afslutning

havde en idé om, hvilket arbejde de ville have som 30-årige. Måske kunne en praksisnær uddannelses- og erhvervsvejledning med fokus på job- og karrieremuligheder bidrage til at mindske dette problem.

Hos langt de fleste unge er der en udbredt holdning til, at uddannelse kan betale sig rent økonomisk, og at uddannelse øger chancen for at få et arbejde.

Overvejelser om afbrydelse og elevernes vurdering af EUD

Ca. 42% af de elever, der indgår i denne undersøgelse, og som har påbegyndt en EUD, har på et eller andet tidspunkt afbrudt eller overvejet at afbryde deres uddannelse. Forholdsvis mange af eleverne inden for "Håndværk og teknik" og inden for "Teknologi og kommunikation" begrundet det med, at der var for lidt praktisk indhold i uddannelsen. Dernæst angiver eleverne, at problemer med at finde en praktikplads spiller en rolle særlig inden for "Teknologi og kommunikation". For en del elever, i høj grad inden for den merkantile indgang og "Service/SOSU", ser private problemer ud til at have stor betydning for at afbryde.

Hvem vælger om?

Begrundelser for valg, interesser og holdninger viser sig ikke at spille nogen nævneværdig rolle for, om de unge foretager omvalg af EUD – her alene undersøgt med hensyn til ét omvalg. Spørgsmålet er nu, om omvalg har betydning for chancen for at gennemføre. En antagelse kunne her være, at en del unge ikke var kommet på rette hylde i udgangspunktet og derfor gennem et enkelt omvalg ville øge chancen for at gennemføre. Mange omvalg, som denne undersøgelse ikke giver mulighed for at se nærmere på, kunne omvendt være udtryk for, at den unge generelt har svage forudsætninger for at gennemføre en uddannelse. Konklusionen er, at de unges risiko for at afbryde øges med ca. 10 procentpoint, hvis de har foretaget et omvalg.

Beskæftigelse efter afsluttet uddannelse

Erhvervsuddannelserne har som hovedformål at sikre, at efterspørgslen efter faglærte kan imødekommes. De enkelte erhvervsuddannelser sigter i deres udgangspunkt mod bestemte typer af jobfunktioner og erhverv – nogle bredere end andre. For at vurdere, i hvilket omfang EUD forsyner arbejdsmarkedet med den rette arbejdskraft, har vi inden for de 20 største EUD-uddannelser set nærmere på, hvorvidt de unge efter endt uddannelse vælger job inden for uddannelsesnære brancher (defineret som de brancher, der har elever inden for den pågældende uddannelse). Hovedparten af de nyuddannede er beskæftiget i uddannelsesnære brancher året efter afsluttet uddannelse. Omkring 30% er i uddannelsesfjerne brancher. Det er blandt murerne og uddannede inden for træfagene, at flest er beskæftiget i uddannelsesnære brancher, mens færrest er det blandt bagere/konditorer, smede og ernærings-/cafe-terierassistenter.

Når en del af de nyuddannede finder job i uddannelsesfjerne brancher, er det ikke nødvendigvis udtryk for, at de ansættes som ufaglærte. Det kan i høj grad også hænge sammen med, at nogle af aftagerbrancherne er for specialiserede til at kunne uddanne faglærte med tilstrækkelig faglig bredde. Dette ses eksempelvis blandt elektrikere og smede, hvor en del

beskæftiges i vindmølleindustrien, som ikke er en uddannelsesbranche, men hvor de i vid udstrækning anvender deres kompetencer fra uddannelsen. Ser vi på de unges begrundelser for uddannelsesvalg, interesser og forventninger til arbejdslivet, har det ikke været muligt at påvise, at de har betydning for, hvilke unge der opnår beskæftigelse i uddannelsesnære eller uddannelsesfjerne brancher.

Perspektivering

I det følgende perspektiveres undersøgelsens hovedresultater.

En praktisk tilgang til læring

Op mod hver tredje af dem, der gennemfører en EUD, er unge som ved folkeskolens afslutning havde svage læsefærdigheder. Det kan tænkes at hænge sammen med, at det læringsmiljø, de unge møder på erhvervsuddannelserne, er præget af en mere praktisk håndværksmæssig tilgang til læring sammenlignet med det, de fleste unge har mødt i grundskolen. Der er således en gruppe af praktisk orienterede unge i folkeskolen, som har interesse i en fremtid inden for de teknisk-håndværksmæssige fag, men som ikke interesserer sig for eller har svært ved de boglige og akademiske fag (Laurson 2010). Læringsmiljøet på erhvervsskolen kan skabe grundlag for oplevelser af at kunne mestre opgaver og dermed for lysten til at dygtiggøre sig. De skoletrætte drenge og piger oplever formodentlig, at de har evner og potentialer, som grundskolen ikke gav dem mulighed for at udfolde. Dette peger på vigtigheden af, at erhvervsskolerne fortsætter deres arbejde med at udvikle grundforløbspakker, målrettet de unges forudsætninger for læring med udgangspunkt i den indledende kompetencevurdering på grundforløbet. Og dernæst på, at der sættes fokus på de unges læringspotentialer – ikke først og fremmest på deres opnåede karakterer i folkeskolen – når deres muligheder i EUD skal vurderes.

Niveaudeling og overgang til videre uddannelse

En gruppe af unge, der går i gang med en EUD, ligner med hensyn til social baggrund, boglige kompetencer (testede færdigheder), holdninger, interesser og værdier dem, der starter på en gymnasial uddannelse. Og på nogle uddannelser er det over hver fjerdede, der har afbrudt eller overvejet at gøre det, fordi de ikke syntes de lærte nok/udviklede sig nok. Der er således behov for at udfordre alle elever, bl.a. gennem differentiering af undervisningen og niveaudeling og ved at skabe bedre muligheder for overgang fra EUD til videre uddannelse først og fremmest til korte videregående uddannelser. Erhvervsskolernes tiltag med at udvikle tilbud, der tilgodeser ønsker og behov i den uddannelsesstærke målgruppe og blandt elever med ønske om videre uddannelse, må derfor anses for central. Og de formelle rammer for sådanne tiltag er i dag vide. EUD vil formodentlig på den måde, også kunne opnå større prestige og tiltrække elever, som i dag ikke søger EUD, men i første række vælger gymnasiet.

Uddannelsesparathed

På nogle uddannelser udtrykker op mod en tredjedel af de unge, at de har afbrudt eller overvejet at afbryde uddannelsen på grund af personlige problemer. Nogle kan have både svage

personlige, sociale og faglige kompetencer, hvilket øger risikoen for at falde fra. En del må således vurderes ikke i tilstrækkelig grad at være uddannelsesparate ved start på EUD. For dem er der behov for tilbud, der med udgangspunkt i en vurdering af deres personlige, sociale og faglige færdigheder kan styrke deres kompetencer inden start på EUD. Sådanne tilbud kan fx tilvejebringes gennem samarbejde mellem folkeskoler, produktionsskoler, ungdomsskoler og erhvervsskoler, ligesom inddragelsen af de kommunale forvaltninger kan være afgørende.

EUD-unge motiveres gennem job- og karriereperspektivet

Hele 57% af de unge, der startede på en erhvervsfaglig uddannelse, havde ikke ved folkeskolens afslutning et konkret job som perspektiv for valg af ungdomsuddannelse. Samtidig viser det sig, at de unges interesser i forhold til arbejdslivet fremmer deres chance for at gennemføre en EUD. Der er derfor behov for, at de unge, inden de starter på en given EUD, så vidt muligt har indsigt i og forståelse for de jobmuligheder, uddannelsen giver, bl.a. gennem en vejledning med fokus på job- og karrieremuligheder frem for på uddannelse. Erhvervspraktik og lignende muligheder for at møde "den virkelige verden" samt et tættere samarbejde mellem folkeskolen og erhvervsskolerne må antages at være skridt i den rigtige retning. Og så er der dernæst behov for, at de fortsat uafklarede ved start på EUD kan tilbydes grundforløb, der i højere grad end tilfældet er i dag, giver dem mulighed for gennem en kortere eller længerevarende proces at afklare deres forudsætninger for og ønsker til job og uddannelse. Spørgsmålet er således, om der er behov for at udvikle afklarende grundforløb for de unge, der trods målrettet vejledning har svært ved at træffe et valg. Og i givet fald, hvordan disse forløb kunne være kompetencegivende.

Erhvervsfaglige interesser som drivkraft

Forholdsvist mange af dem, der afbryder på de tekniske og håndværksmæssige uddannelser, udtrykker trods bruddet stor interesse for et arbejdsliv, som den valgte uddannelse retter sig imod. De frafaldnes værdier, interesser og holdninger matcher de job, uddannelserne retter sig imod. Den erhvervsfaglige interesse er således intakt hos mange af de unge, som falder fra. Spørgsmålet er derfor, hvordan tiltag i undervisningsmiljøet og i undervisningsformerne, herunder samarbejde med virksomhederne, ville kunne udnytte denne interesse som drivkraft til at motivere de unge til at gennemføre deres uddannelse. Og så peger det på – som også mange af de unge selv fremhæver – at manglen på praktikpladser er en afgørende grund til frafaldet blandt teknisk og håndværksmæssigt motiverede unge, der ser sig selv i job, som den valgte uddannelse retter sig mod.

1 Undersøgelsens baggrund, problemstillinger og metode

I dette kapitel ser vi først på undersøgelsens baggrund. Derefter skitseres undersøgelsens problemstillinger, og endelig gøres der rede for undersøgelsens metode og datagrundlag.

1.1 Baggrund

At sikre faglært arbejdskraft, som den vort erhvervsfaglige uddannelsessystem leverer, vil være afgørende for den danske konkurrenceevne. Men er muligheden for at indfri de langsigtede behov for faglærte i fare som følge af nyere tendenser i ungdomskulturen? Som udgangspunkt kan det konstateres, at søgningen til erhvervsuddannelserne er faldet gennem de senere år til fordel for en øget søgning til de gymnasiale uddannelser. Frafaldet på EUD er stort, og gruppen af unge, der ender som ufaglærte, er ikke faldet. Det giver en række udfordringer på arbejdsmarkedet.

Flere analyser peger på, at det danske arbejdsmarked frem mod år 2020 vil komme til at mangle uddannet arbejdskraft. I en arbejdsmarkedsfremskrivning fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2011), se fx også EU og Interreg IVA (2010), konkluderes:

at der i år 2020 vil mangle 30.000 faglærte, 50.000 med en kort videregående uddannelse (KVU), 81.000 med en mellemlang videregående uddannelse (MVU) og 21.000 med en lang videregående uddannelse (LVU). Omvendt vil der være 104.000 ufaglærte og 79.000 med udelukkende en gymnasial uddannelse i overskud.

og

De store uddannelsesmæssige ubalancer kan få alvorlige konsekvenser for dansk økonomi. Det vil helt åbenlyst skade produktivtetsudviklingen, og i nogle tilfælde vil teknologi måske slet ikke kunne blive taget i brug, fordi virksomheden mangler den nødvendige ekspertise.

Regeringens mål om, at 85% af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2015, og at 95% på længere sigt får en ungdomsuddannelse, står derfor centralt, hvis det skal sikres, at det danske arbejdsmarked fremover har tilstrækkelig med faglært arbejdskraft til rådighed, og at store dele af de opvoksede generationer ikke ender i en marginal position i forhold til arbejdsmarkedet som følge af mangel på uddannelse.

1.2 Problemstillinger

Mange unge foretager omvalg af den påbegyndte erhvervsuddannelse, nogle falder fra, og mange går i gang med en gymnasial uddannelse, som efter afslutning eller afbrud efterfølges af en erhvervsfaglig uddannelse. De unges adfærd i og omkring erhvervsuddannelserne rejser

bl.a. derfor spørgsmålet, om der kan identificeres uoverensstemmelser mellem de unges ungdomskultur, de unges værdier og fremtidsdrømme, se fx Simonsen (2002) på den ene side, og på den anden side de erhvervsfaglige uddannelsers indhold og tilrettelæggelse, se fx Koudahl (2006) og de karriereveje disse uddannelser retter sig mod, se fx Jensen m.fl. (2007).

Der er her grund til at understrege, at undersøgelsen alene ser på mødet mellem forholdsvis unge elever – født i 1984 – og erhvervsuddannelserne, mens ældre elever ikke indgår. Projektet sætter fokus på de unges interesser i forhold til arbejde, holdning til uddannelse og begrundelser for valg af uddannelse. Hvilken rolle spiller disse for deres adfærd i uddannelsessystemet, først og fremmest i de erhvervsfaglige uddannelser, og for deres vej ud på arbejdsmarkedet efter afsluttet uddannelse?

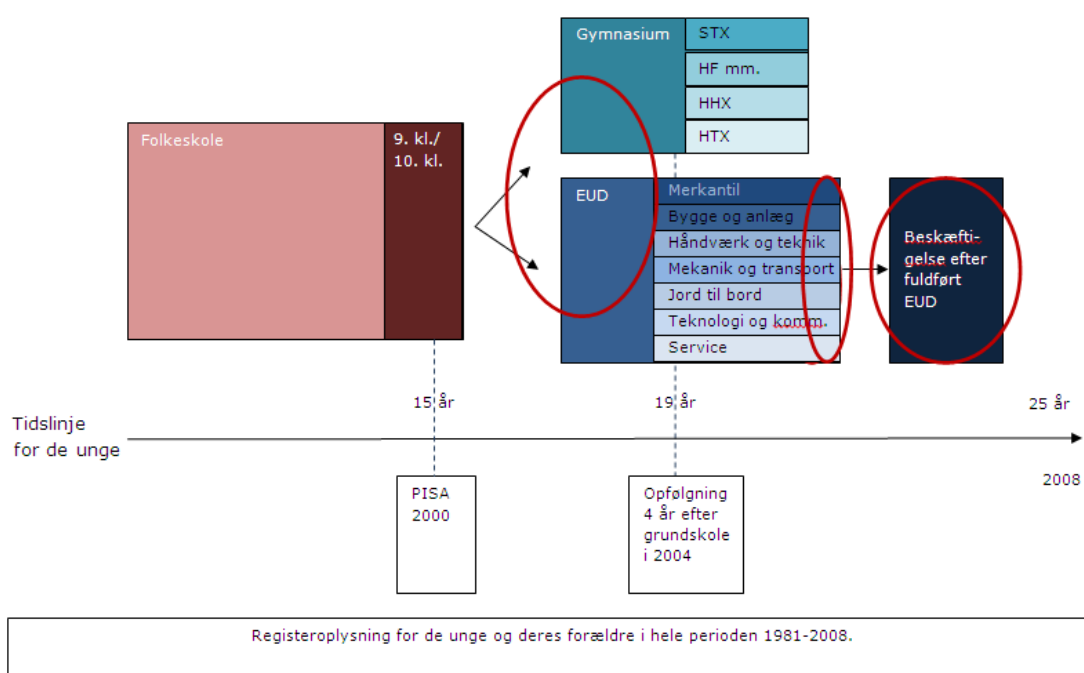
Undersøgelsen ser også på, om generelle livsværdier og orienteringer, fx med hensyn til balance mellem familieliv og arbejdsliv, konkurrence over for fællesskab og ansvar for eget og andres liv, har betydning for de unges adfærd. Det viser sig dog, at disse ikke spiller nogen nævneværdig rolle.

Perspektivet i analyserne retter sig mod betydningen af de unges værdier, interesser og holdninger i forhold til uddannelse og arbejde, og der sættes fokus på:

- Hvilke værdier, interesser og holdninger har de unge, der går i gang med en erhvervsuddannelse, sammenlignet med de unge, der starter på en gymnasial uddannelse? *Forventes at belyse, hvilke dele af ungdomskulturen erhvervsuddannelserne tiltrækker.*
- Hvilke værdier, interesser og holdninger har de unge, der gennemfører en erhvervsuddannelse, sammenlignet med de unge, der ikke gør det? De værdier, interesser og holdninger, der giver succes i erhvervsuddannelserne, modstilles de værdier, interesser og holdninger, der karakteriserer dem, der falder fra. *Forventes at belyse, i hvilket omfang erhvervsuddannelserne matcher ungdomskulturen.*
- Hvilke værdier, interesser og holdninger har de unge, der foretager omvalg af EUD, sammenlignet med de unge, der ikke vælger om? *Skal bidrage med viden om, på hvilke måder omvælgere adskiller sig fra dem, der går den direkte vej gennem EUD.*
- Hvilke værdier, interesser og holdninger karakteriserer de unge, der påbegynder de forskellige indgange på erhvervsuddannelserne, og på hvilke områder adskiller de frafaldne sig fra dem, der gennemfører? *Forventes at give viden om væsentlige forskelle mellem de unge på de forskellige indgange og indsigt i, hvilke unge der ikke matcher de enkelte indgange (som var på undersøgelsestidspunktet).*
- Hvilke værdier, interesser og holdninger karakteriserer de unge, der efter endt uddannelse vælger job, som den gennemførte uddannelse retter sig mod, og hvem gør ikke? *Skal belyse, om det er bestemte typer af unge, der finder det interessant at arbejde inden for uddannelsens professionelle områder, mens andre vælger helt andre veje.*

Til at undersøge disse problemstillinger er databasen PISA Longitudinal velegnet. Den giver en unik mulighed for at følge et repræsentativt udvalg af unge fra ungdomsårgangen fra 1984 på deres vej gennem uddannelsessystemet og første skridt ud på arbejdsmarkedet. Oplysningerne fra PISA 2000, se Andersen m.fl. (2001), om bl.a. elevernes motivation for uddannelse, syn på læringsformer og testede færdigheder, er fulgt op med en survey i 2004, se Andersen (2005) – hvor mange af eleverne netop har påbegyndt en ungdomsuddannelse – og afdækker de unges værdier, valg og fremtidsdrømme på dette afgørende tidspunkt. Endelig giver koblingen af disse oplysninger til registerdata en vigtig mulighed for at følge dem videre gennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet. Dette undersøgelsesdesign illustreres i figur 1.1, hvor de røde cirkler markerer nedslagspunkterne for projektets tre delanalyser, jf. også *Delanalyser* i afsnit 1.3: første cirkel = delanalyse 1 – valg af ungdomsuddannelse, anden cirkel = delanalyse 2 – gennemførelse af en EUD-uddannelse og tredje cirkel = delanalyse 3 – beskæftigelse efter gennemført EUD.

Figur 1.1 Illustration af datagrundlag og projektdesign med markering af projektets delanalyser (røde cirkler)

Spørgeskemaundersøgelsen i 2004 blev gennemført, da mange var i gang med en ungdomsuddannelse, havde afsluttet eller afbrudt en. En række af de svar, undersøgelsen bygger på, kan således være påvirket af den situation, den unge var i på undersøgelsestidspunktet – et vilkår som altid vil gælde for sådanne undersøgelser. Til gengæld ligger informationen om de unge fra PISA 2000 i tid forud for deres valg af og vej gennem ungdomsuddannelserne.

1.3 Undersøgelsens datagrundlag og metode

Undersøgelsens datagrundlag udgøres som nævnt ovenfor af en ajourført version af PISA Longitudinal, som er en forløbsdatabase, der tager udgangspunkt i de unge, der indgik i PISA 2000. Den internationale PISA 2000, se Andersen m.fl. (2001), omfattede en stikprøve af de 15-årige. I den etablerede PISA Longitudinal-database er denne *grundpopulation udbygget* på en række områder, idet den omfatter:

- alle unge i Danmark, der i 2000 var 15 eller 16 år, via registre i Danmarks Statistik,
- oplysninger om de unges forældre, da de unge var 15 år,
- en survey blandt PISA 2000-unge fire år efter, jf. bilag med spørgeskema,
- ajourførte oplysninger om deres videre vej i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet frem til 2008.

Undersøgelsen er gennemført som en række delanalyser, der i indhold i høj grad vil svare til de trin, de unge tager fra grundskolen til erhvervsuddannelserne og fra erhvervsuddannelserne ud på arbejdsmarkedet, hvad enten denne vej går over afsluttet erhvervsuddannelse, evt. efter omvalg eller afbrudt erhvervsuddannelse.

Metodisk vil disse analyser i første række blive gennemført som beskrivende analyser. I næste række opstilles en statistisk model, hvor en lang række baggrundsoplysninger inddrages:

- A Objektive oplysninger om de unges etnicitet, køn og familietype samt forældrenes uddannelse, arbejde, indkomst mv., da de unge var 15 år.
- B Oplysninger om adfærd og kommunikation i familien mv.
- C Læringsformer, erfaringer med og adfærd i grundskolen, udbytte af skolegang i form af testede færdigheder mv.
- D Endelig de unges begrundelser for valg af uddannelse, interesser i forhold til arbejdslivet og holdninger til uddannelse.

Når en beskrivende analyse af de forskellige grupper af unges begrundelser, interesser og holdninger i relation til, hvilken vej de vælger i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet, ikke i sig selv er tilstrækkelig, hænger det naturligtvis sammen med, at vi i nærværende rapport har ønske om at skabe grundlag for en vurdering af, om det er værdierne, interesserne og holdningerne i samspillet med erhvervsuddannelserne, der i sig selv kan bidrage til en forståelse af de unges veje i uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet, eller om det også er bagvedliggende karakteristika hos de unge, der bidrager. Uanset om sådanne bagvedliggende forhold spiller en større eller mindre rolle, er det i overvejelserne om vore erhvervsuddannelsers indhold og tilrettelæggelse under alle omstændigheder centralt at have viden om, hvordan ungdomskulturen, som den rent faktisk gør sig gældende, matcher vore erhvervsuddannelser.

Analyserne er derfor gennemført på den måde, at vi i første række har set på, hvilke interesser, holdninger og begrundelser for valg af uddannelse samt testede læsefærdigheder de unge umiddelbart har og dermed "omgås" den pågældende uddannelse med – uden at tage højde for, hvilke baggrundsfaktorer, fx forældrebaggrund og færdigheder ved grundskolens afslutning, de eventuelt hænger sammen med. For en gennemgang af forskning vedrørende uddannelse og social baggrund henvises til Heinesen (1999), Ploug (2007), Jensen & Jensen (2005) Jensen & Jensen (2007). I næste omgang har vi gennemført analyser, hvor en række baggrundsfaktorer er inddraget, således at det kan vurderes, om de pågældende interesser, holdninger og begrundelser for valg af uddannelse samt læsefærdigheder, spiller en selvstændig rolle for deres adfærd efter grundskolen. På den måde giver undersøgelsen mulighed for dels at belyse, hvilke interesser, holdninger og værdier de unge faktisk møder erhvervsuddannelserne med, og dels at belyse, hvilke baggrundsforhold i form af først og fremmest forældrebaggrund og udbytte af skolegangen, der gennem en længerevarende proces under de unges opvækst har bidraget til disse, se fx Entwistle & Kabbani (2001). At ringe boglige interesser og færdigheder således er af afgørende betydning for skoletræthed, de unges lyst til uddannelse og tro på egne evne, kan være væsentligt at forholde sig til ved uddannelsernes tilrettelæggelse.

De statistiske metoder, som tages i anvendelse, vil være modelanalyser, hvor der på samme tid tages højde for flere forhold¹. Tabel 1.1 viser en oversigt over de forskellige datakilder, forklarende faktorer og de tre delanalyser med tre forskellige outcome-variable: valg, gennemførelse og beskæftigelse.

---

¹ For hver af de tre delanalyser gennemføres separate multinominale logistiske regressionsmodeller.

Tabel 1.1 Oversigt over data, udvalgte faktorer og delanalyser

Database	Temaer	Faktorer	Delanalyser (outcomevariable)
Register-data	Baggrunds-faktorer	Familietype Etnicitet, køn Forældres uddannelse Forældres tilknytning til arbejdsmarkedet Forældres indkomst (da de unge var 15 år)	Valg af ungdoms-uddannelse Gennemførelse af EUD (herunder omvalg af UU)
PISA 2000 (15-årige)		Adfærd og kommunikation i familien Udbytte af skolegangen (læsescore) Motivation for læring og læringsformer	Beskæftigelse efter EUD
Surveyop-følgning fire år efter grund-skole (19-årige)	De unges begrundelser for valg af uddannelse/ beskæftigelse	Fx: Skoletræthed Brug for at tjene penge Positive erfaringer fra erhvervspraktik Fremtidige beskæftigelsesmuligheder Klassekammeraters valg Forældres rådgivning Osv. Se bilag med spørgeskema, spørgsmål 6	
	Den unges interesser for at arbejde med	Fx Teknik og/eller håndværk Praktisk/fysisk arbejde Kommunikation (radio, tv) Omsorgsarbejde Handel og penge Osv. Se Bilag med spørgeskema, sp. 7	
	Den unges syn på uddannelse	Opfattelse af "den gode uddannelse" Viden om uddannelsesmuligheder, se bilag med spørgeskema, sp. 5 Holdning til uddannelse, se bilag med spørgeskema, sp. 34 Syn på uddannelse, se bilag med spørge-skema, sp. 52	

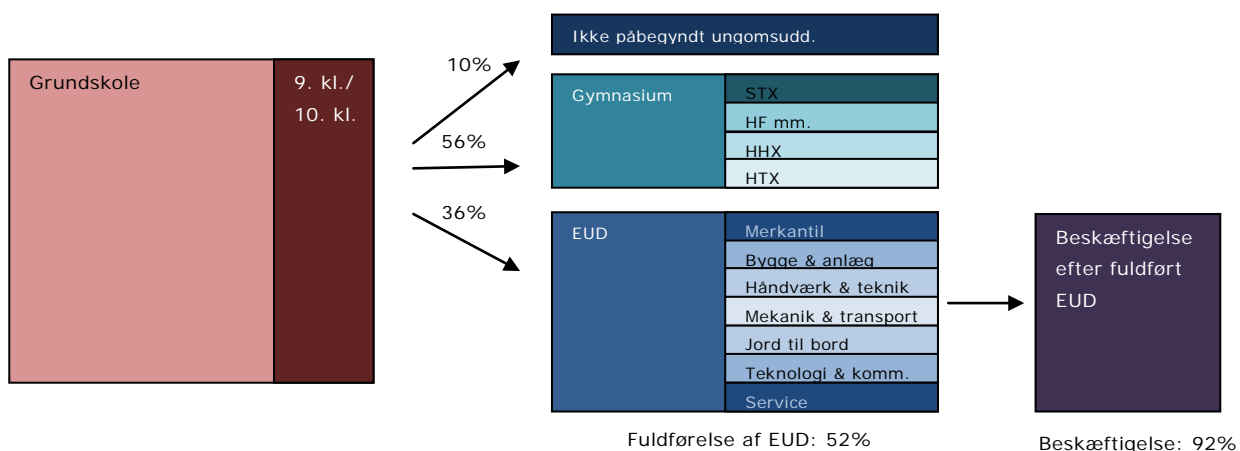
Rapporten er opbygget således, at vi i kapitel 2, giver en overordnet beskrivelse af de unges veje i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet. Dette udgør en ramme for undersøgelsens delanalyser. I kapitel 3 analyseres de unges valg af EUD – sammenlignet med dem, der vælger en gymnasial ungdomsuddannelse, Delanalyse 1. I kapitel 4 ser vi på de unges gennemførelse af EUD – herunder de unges omvalg af EUD, Delanalyse 2. Endelig i kapitel 5, sættes fokus på de unges beskæftigelse efter afsluttet erhvervsuddannelse, Delanalyse 3.

2 Veje i uddannelsessystemet

Som ramme for delanalyserne i kapitel 3, 4 og 5 gives her en overordnet beskrivelse af de unge – født i 1983 og 1984 – og deres veje i uddannelsessystemet. Afgørende for det billede, der kan tegnes af de unges overgang fra grundskolen til videre uddannelse, er den periode, der gives til denne overgang. Jo længere periode, der ses på, jo flere vil være gået i gang med en ungdomsuddannelse. I analysen her, ser vi på, hvor de unge er i uddannelsessystemet to år efter, de har forladt grundskolen, og hvor mange der gennemfører en EUD-uddannelsen inden for seks år. I det følgende inddrages en række baggrundskarakteristika, og ud fra disse belyses valget – eller fravalget – af ungdomsuddannelse.

Lad os lægge ud med at se på valg, fuldførelse og beskæftigelse for hele årgange af unge født i 1983/1984, som udgør undersøgelsens population, jf. figur 2.1. 56% er gået i gang med en gymnasial uddannelse to år efter grundskolen. 36% har valgt en EUD, og 10% er ikke kommet i gang med en uddannelse. Efter afsluttet EUD er hele 92% i beskæftigelse året efter. Analysens seneste år er 2008, hvor arbejdsmarkedet var præget af lav ledighed.

Figur 2.1 Påbegyndelse af ungdomsuddannelse senest to år efter grundskolen, fuldførelse og beskæftigelse – unge født i 1983/1984

Kilde: Egne beregninger på registerdata.

2.1 Køn

Langt flere drenge (43%) end piger (25%) påbegynder en erhvervsuddannelse inden for en periode af to år efter, de har afsluttet grundskolen, dvs. 9. klasse (jf. figur 2.2 og tabel 2.1). Det modsatte mønster ses i forhold til de gymnasiale uddannelser, hvor hele 65% af pigerne og kun 47% af drengene starter. En kønsforskel, som er blevet forstærket gennem en årræk-

ke². To år efter grundskolen er det ca. lige mange drenge og piger – godt 10% – der ikke har påbegyndt en ungdomsuddannelse. Ser vi på fuldførelsen af EUD, som er i fokus i denne undersøgelse, fremgår det, at væsentligt flere af de drenge, der påbegynder en EUD, gennemfører den (57%) end tilfældet er for pigerne (44%) (jf. figur 2.2).

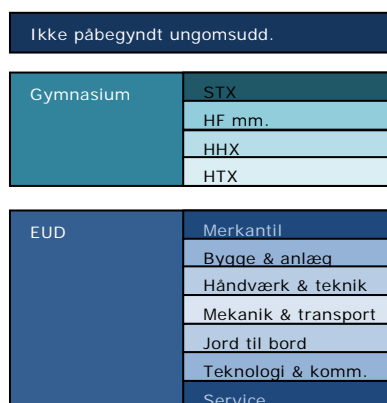
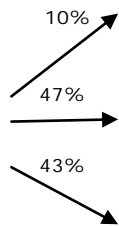
Mellem de to køn ses også meget store forskelle med hensyn til, hvilken EUD, der påbegyndes (jf. bilagstabeller til kapitel 2). Væsentlig flere piger går i gang med et mekantilt forløb eller et forløb inden for "Service og Sundhed" sammenlignet med drengene. Drengene er til gengæld stærkt overrepræsenterede inden for "Teknologi og kommunikation", "Bygge og anlæg" og "Mekanik, Transport og Logistik". Tilsvarende markante kønsforskelle kan iagttages, når det drejer sig om valg af type af gymnasial uddannelse. Når vi ser på kønsfordelingen med hensyn til, hvor mange unge der startede på EUD, som gennemfører inden for seks år, svarer mønstret til det, der gør sig gældende med hensyn til start på EUD.

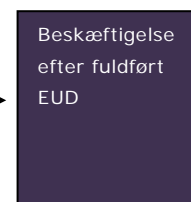
² Uden mulighed for direkte sammenligning viser profilmodellen for 1990, at 60% af drengene forventedes at påbegynde en EUD og 42% en gymnasial uddannelse fem år efter 9. klasse. De tilsvarende tal for pigerne var 48% og 60%. Når tallene for henholdsvis drenge og piger ikke summer til 100, er det fordi nogle påbegynder både en EUD- og gymnasial uddannelse.

Figur 2.2 Køn og påbegyndelse af ungdomsuddannelse senest to år efter grundskolen, fuldførelse og beskæftigelse – unge født i 1983/1984

Drengene

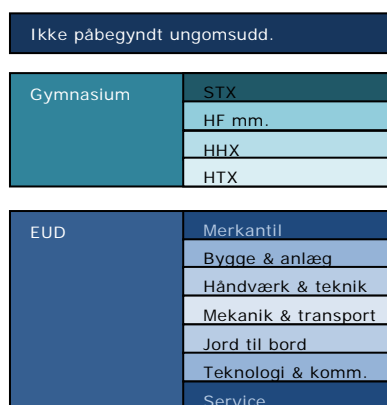
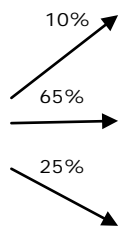

Fuldførelse af EUD: 57%

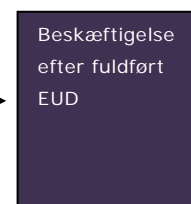

Beskæftigelse: 94%

Piger

Fuldførelse af EUD: 44%

Beskæftigelse: 88%

Kilde: Egne beregninger på registerdata.

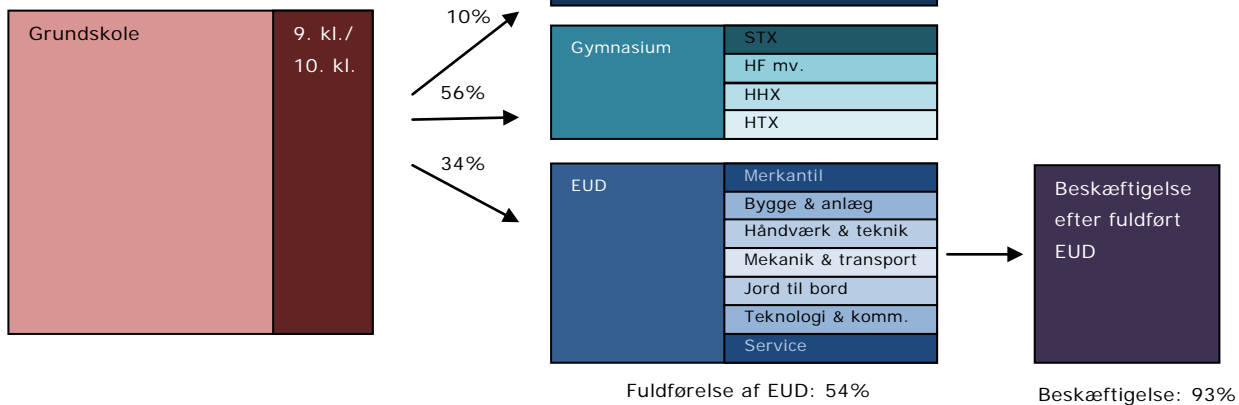
Mellem de to køn ses ligeledes forskel med hensyn til, hvor stor en andel der er i beskæftigelse året efter afsluttet uddannelse. Mens 94% af drengene er det, gælder det kun for 88% af pigerne, hvilket kan hænge sammen med, at flere af pigerne er gået i gang med en ny uddannelse.

2.2 Etnicitet

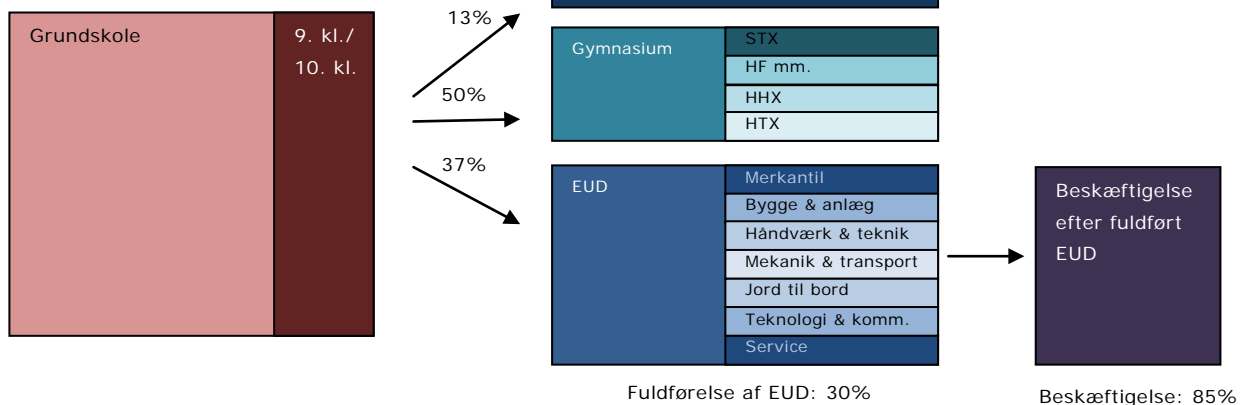
Om den unge har dansk oprindelse, er efterkommer eller indvandrers spiller også en stor rolle for, i hvilket omfang en ungdomsuddannelse påbegyndes, og for hvilken en der vælges (jf. figur 2.3). 34% af de unge med dansk oprindelse går således i gang med en EUD senest to år efter grundskolen, 10% påbegynder ikke en ungdomsuddannelse.

Figur 2.3 Etnicitet og påbegyndelse af ungdomsuddannelse senest to år efter grundskolen, fuldførelse og beskæftigelse – unge født i 1983/1984

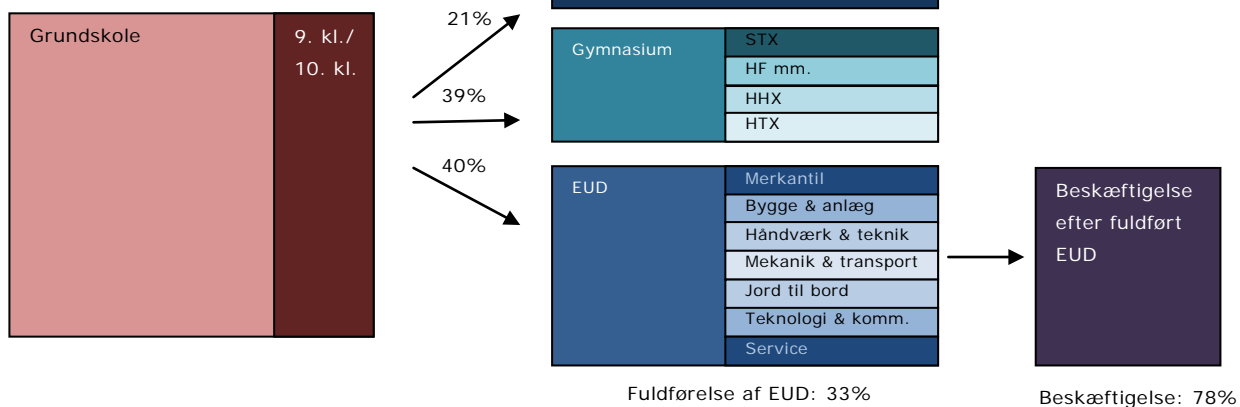
Dansk oprindelse

Efterkommer

Indvandrere

Kilde: Egne beregninger på registerdata.

I forhold til unge med dansk oprindelse ses den største afvigelse blandt unge indvandrere, hvor hele 40% går i gang med en EUD og forholdsvis få starter på en gymnasial uddannelse (39%). Til gengæld er der i denne gruppe godt dobbelt så mange (21%), som ikke to år efter grundskolen er gået i gang med en ungdomsuddannelse sammenlignet med unge med dansk oprindelse. Efterkommernes uddannelsesmønstre med hensyn til påbegyndelse af ungdomsuddannelse ligner mere unges med dansk oprindelse, end de ligner indvandrerne. Men ikke når vi ser på gennemførelse af EUD, hvor kun 30% af efterkommerne og 33% af indvandrerne fuldfører, mens det tilsvarende tal for unge med dansk oprindelse er 54%.

Om den unge har dansk oprindelse, er efterkommer eller indvandrer ser ligeledes ud til at have betydning for beskæftigelsen året efter afsluttet uddannelse. Således er beskæftigelsen blandt efterkommere (85%) og indvandrere (78%) lavere end blandt unge med dansk oprindelse (93%)

Er der forskelle i, hvilke indgange de unge påbegynder afhængig af, hvilken etnisk baggrund de har? Ja, det er der (jf. bilagstabeller til kapitel 2). Langt flere af de unge med anden etnisk baggrund påbegynder et merkantilt EUD-forløb end unge med dansk oprindelse. Også indgangen "Service og sundhed" tiltrækker forholdsvis mange unge med anden etnisk baggrund. Til gengæld er de bl.a. underrepræsenteret inden for "Bygge og anlæg" og "Håndværk og teknik".

2.3 Familiestruktur som 15-årig og valg af uddannelse

Om den unge som 15-årig bor sammen med begge forældre eller ej ser ud til at have betydning for deres videre vej i uddannelsessystemet efter grundskolen. Godt 40% af de unge, som ikke boede med nogen af deres forældre som 15-årige, har ikke påbegyndt en uddannelse to år efter grundskolen (jf. tabel 2.1) Gruppen er ikke stor, men tyder på, at en velfungerende familie, som det også er påvist i en lang række andre undersøgelser, se Heinesen (1999) og Jensen & Jensen (2007), spiller en stor rolle for de unges livschancer. Bor den unge med kun en af sine forældre, da er det omkring 14%, der ikke har påbegyndt en ungdomsuddannelse, sammenlignet med kun 7% blandt dem, der bor med begge forældre. Relativt flere af de unge, der ikke bor med begge forældre og som går i gang med en ungdomsuddannelse, vælger en EUD, sammenlignet med de unge, der som 15-årige boede sammen med begge forældre.

2.4 Forældres uddannelse og valg af uddannelse

Forældrenes uddannelsesniveau har som forventet også betydning for de unges uddannelsesvalg. Og det er tilnærmelsesvis det samme billede, der kan tegnes, hvad enten vi ser på moderens eller faderens uddannelsesniveau: Jo lavere det er, jo større er chancen for, at den unge vælger en EUD eller slet ingen uddannelse. Har forældrene en videregående uddannelse (kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse), er det kun godt 15% af de unge, der vælger en EUD. Det tilsvarende tal for de unge, hvis forældre har grundskolen (eller en gymnasial uddannelse) som højeste fuldførte uddannelse, er omkring 43%, dvs. næsten tre gange så højt (jf. tabel 2.1).

Tabel 2.1 Gennemsnit på forklarende registervariable for børn født i 1983/84 opdelt på ungdomsuddannelse

		Påbe- gyndt gymnasi- al uddan- nelse	Påbe- gyndt erhvervs- uddan- nelse	Ikke på- begyndt ungdoms- uddan- nelse	I alt	
Karakteristika for eleven	Kvinde	64,5%	25,1%	10,4%	100,0%	
	Mand	46,7%	43,2%	10,2%	100,0%	
	Etnisk danske	56,5%	33,9%	9,6%	100,0%	
	Indvandrere	38,9%	40,5%	20,6%	100,0%	
	Efterkommere	50,7%	36,7%	12,6%	100,0%	
Familie- struktur	Bor med begge forældre som 15-årig	60,7%	32,3%	7,0%	100,0%	
	Bor med enlig forælder som 15-årig	48,3%	36,2%	15,5%	100,0%	
	Bor med forælder og partner som 15-årig	44,8%	41,6%	13,6%	100,0%	
	Bor ikke med forældre som 15-årig	21,9%	37,2%	40,8%	100,0%	
	<i>Mors højeste uddannelsesniveau</i>					
	Grundskole og gymnasial uddannelse	41,8%	43,9%	14,3%	100,0%	
	Erhvervsuddannelse	54,3%	37,9%	7,8%	100,0%	
	Videregående uddannelse (kvu/mvu/lvu)	78,0%	16,3%	5,6%	100,0%	
	<i>Fars højeste uddannelsesniveau</i>					
	Grundskole og gymnasial uddannelse	42,8%	42,7%	14,5%	100,0%	
	Erhvervsuddannelse	52,7%	38,7%	8,6%	100,0%	
	Videregående uddannelse (kvu/mvu/lvu)	79,6%	15,4%	5,0%	100,0%	
	Antal observationer		58.435	36.158	10.816	105.409
I alt		56%	34%	10%	100%	

Kilde: Egne beregninger på registerdata.

3 Valg af ungdomsuddannelse

I dette kapitel beskrives, hvilke interesser, holdninger og begrundelser for valg der har betydning, når unge uddannelsessøgende vælger uddannelse. Der sættes fokus på, hvilke begrundelser og holdninger de unge, der går i gang med en erhvervsuddannelse har, sammenlignet med de unge der starter på en gymnasial uddannelse. Udgangspunktet for kapitlets analyser er 3.071 unge født i 1984, som var med i PISA-undersøgelsen i 2000 og deltog i den opfølgende spørgeskemaundersøgelse "Unge i arbejde eller uddannelse – værdier, valg og fremtidsdrømme" fra 2004. Kapitlet inddeles med en række beskrivende analyser, der sammenligner unge, der påbegyndte henholdsvis en erhvervsfaglig og en gymnasial uddannelse inden for en 2-årig periode fra afslutningen af grundskolen. Derefter undersøges, hvilke faktorer der er mest betydningsfulde for de unges valg af ungdomsuddannelse.

3.1 Begrundelser for valg efter 9./10. klasse

De unge blev i 2004 bedt om at vurdere, hvor stor betydning 14 forskellige begrundelser havde for deres valg af arbejde/uddannelse efter 9./10. klasse, jf. forspalten i tabel 3.1. Vurderingerne er foretaget på en skala med fem kategorier: ingen betydning (1), lille betydning (2), middel betydning (3), stor betydning (4), særdeles stor betydning (5).

Tabel 3.1 Begrundelser for valg efter 9./10. klasse opdelt på uddannelsesvalg (gennemsnitsværdier på en skala fra 1 til 5)

Hvor stor betydning havde følgende for din beslutning om, hvad du skulle lave lige efter 9. eller 10. klasse?	Påbegyndt ungdomsuddannelse							
	EUD	Merk	Tek	GYM	Stx	Hf mv.	Hhx	Htx
Skoletræthed	3.0	2.5	3.1	1.5	1.4	2.2	1.7	1.6
Brug for at tjene penge	2.3	1.8	2.4	1.3	1.2	1.4	1.4	1.3
Positive erfaringer fra erhvervspraktik	2.9	2.5	3.1	1.8	1.6	2.0	2.1	2.2
Faglige interesser	3.6	3.2	3.7	3.7	3.7	3.2	3.7	4.1
Fritidsinteresser	2.7	2.1	2.9	2.2	2.2	2.4	2.1	2.5
Fremtidige beskæftigelsesmuligheder	3.5	3.3	3.5	4.0	4.0	3.6	4.1	4.0
Et arbejde med høj status	2.7	2.7	2.7	3.3	3.4	2.7	3.4	3.5
Høj indkomst	2.9	2.8	2.9	3.2	3.2	2.4	3.4	3.4
Godt arbejdsmiljø	3.7	3.6	3.8	3.7	3.7	3.6	3.7	3.7
En uddannelse med et godt socialt miljø	3.4	3.3	3.4	3.4	3.5	3.3	3.3	3.0
Klassekammeraters valg	1.4	1.5	1.4	1.7	1.8	1.7	1.6	1.4
Venners valg	1.5	1.6	1.4	1.8	1.9	1.8	1.7	1.6
Forældres rådgivning	2.2	2.3	2.1	2.4	2.6	2.4	2.2	2.2
Læreres rådgivning	1.9	2.2	1.9	2.4	2.5	2.2	2.2	2.2
Antal observationer	908	243	665	2010	1229	150	433	198

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 6.

Bem.: Procentfordelinger for svarkategorier opdelt på uddannelsesgrupper (inkl. Chi-2-test og rangkorrelationer) fremgår af bilagstabeller til kapitel 3.

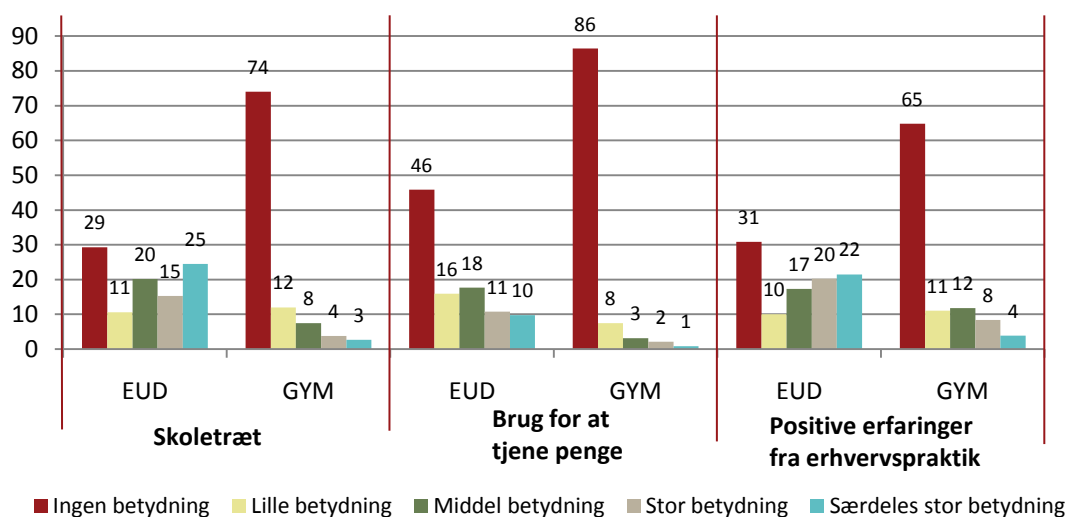
Tabel 3.1 viser gennemsnitsværdierne for hver af de adspurgte forhold hos henholdsvis gruppen, der påbegyndte en erhvervsfaglig uddannelse, og gruppen, der påbegyndte en gymnasial uddannelse to år efter grundskolen. Der er endvidere underopdelt på henholdsvis merkantile

og tekniske uddannelser og henholdsvis stx, hf mv., hhx og htx, som det ligeledes fremgår af tabellen.

Der er fællestræk på tværs af uddannelsesgrupperne i forhold til begrundelserne af valg efter folkeskolen. Her vægter de unge *faglige interesser, godt arbejdsmiljø og en uddannelse med godt socialt miljø* højt, når de skal vurdere betydningsfulde forhold for deres uddannelsesbeslutning. Gennemsnitsværdierne for alle tre begrundelser ligger mellem 3 og 4, hvilket svarer til mellem "stor betydning" og "særlig stor betydning". Mens *klassekammeraters valg, venners valg, forældres og læreres rådgivning* kun spiller en beskedent rolle.

Elever, der startede på en EUD-uddannelse efter folkeskolen, adskiller sig i besvarelserne især ved tre forhold: *skoletræthed, brug for at tjene penge og positive erfaringer fra erhvervspraktik*. Hele 40% af unge på erhvervsuddannelserne angiver skoletræthed som meget betydningsfuld (stor/særlig stor betydning) for deres valg efter folkeskolen, mens det samme kun gælder for 7% af unge på de gymnasiale uddannelser (jf. figur 3.1).

Figur 3.1 Begrundelser for valg efter 9./10. klasse for henholdsvis unge på erhvervsfaglige og gymnasiale uddannelser

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 6.

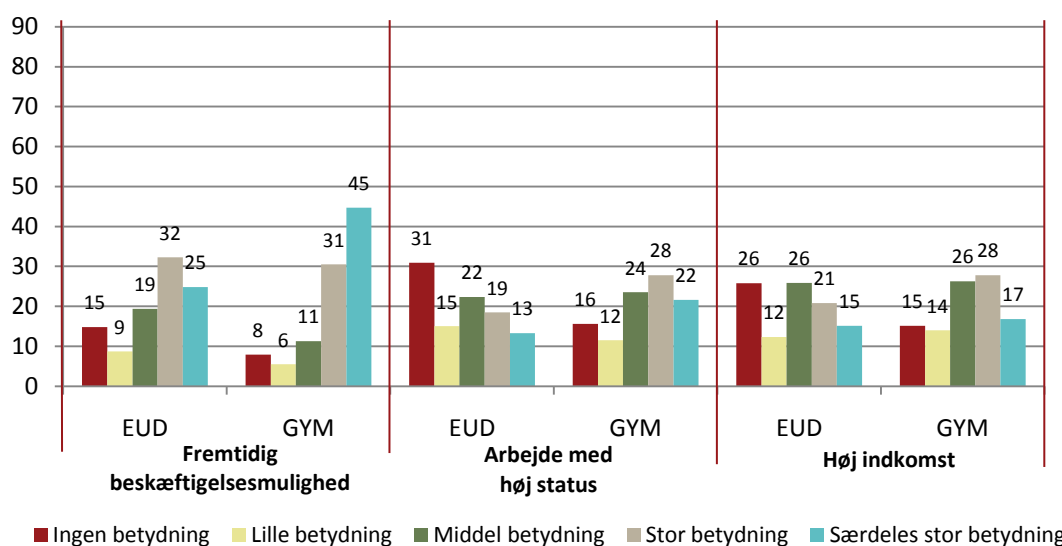
Det hænger formodentlig sammen med, at de skoletrætte vælger en erhvervsuddannelse, da de forventer en mere praktisk tilgang til læring³, end den de har mødt i folkeskolen. 86% af de unge på gymnasiale uddannelser vurderer, at begrundelsen *brug for at tjene penge* ingen betydning havde for deres valg efter 9./10. klasse, hvorimod behovet for at tjene penge har været inde i overvejelserne hos hver anden elev på erhvervsuddannelserne. Dette kan tænkes at hænge sammen med, at dem, der vil tjene penge, vælger en erhvervsuddannelse (eller in-

³ For en nærmere behandling af, hvad en praktisk tilgang til læring går ud på, se bl.a. Laursen (2010), Nielsen (2005) og Tanggaard (2005), som bl.a. peger på, at en af de største forskelle mellem skolebaseret undervisning og undervisning i praksis er skoleundervisningens abstrakte – og fra praksis adskilte – karakter modsat undervisning i praksis, hvor instruktionen i praksislæringen falder sammen med behovet for hjælp til en konkret arbejdsopgave. I fx Størner (2010) ses en generel behandling af erhvervsskolernes pædagogik.

gen uddannelse) som den hurtigste vej til målet. Endelig tillægger eleverne i EUD-systemet også positive erfaringer fra deres erhvervspraktik i folkeskolen langt større betydning end gymnasieleverne. Dette peger i retning af, at mange af de unge, der overvejede en erhvervsuddannelse i 9. klasse har været i erhvervspraktik i job, som EUD retter sig imod. Dermed spiller erhvervspraktik så væsentlig en rolle for de unge, der vælger en EUD-uddannelse, at erhvervspraktik i grundskolen må anses for at være et vigtigt led i de unges valg af uddannelse og arbejde og dermed i den proces, der skal gøre dem uddannelsesparate.

Eleverne, der starter i gymnasiet, har i lidt højere grad vægtet *fremtidige beskæftigelsesmuligheder*, *høj status* og *høj indkomst* i deres begrundelser for uddannelsesvalget end elever på erhvervsuddannelserne. Det ser dermed ud til, at unge, der er optaget af – og ofte har forudsætninger for – at opnå en høj indkomst, et job med høj prestige og dermed gode beskæftigelsesmuligheder, i højere grad end andre vælger en gymnasial uddannelse frem for EUD. Figur 3.2 viser svarfordelingerne for disse tre begrundelser for henholdsvis unge på de gymnasiale uddannelser og unge på erhvervsuddannelse.

Figur 3.2 Begrundelser for valg efter 9./10. klasse for henholdsvis unge på erhvervsfaglige og gymnasiale uddannelser

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 6.

Rettes fokus mod uddannelsesretninger inden for henholdsvis gymnasiale og erhvervsfaglige uddannelser (stx/hf mv./hhx/htx og merkantile/tekniske), er der en række forskelle i de unges begrundelser for valg af arbejde/uddannelse efter grundskolen (jf. tabel 3.1 samt bilagstabeller til kapitel 3). For det første er der flere elever blandt dem, der påbegyndte en hf-uddannelse (inkl. studenterkursus og enkeltfag), som var skoletrætte efter 9./10. klasse, end på de andre gymnasiale uddannelser. Eleverne på hf er i mindre grad fokuseret på *fremtidige beskæftigelsesmuligheder*, *høj status* og *høj indkomst* i deres begrundelser for uddannelsesvalget end elever på stx, hhx eller htx. For det andet adskiller eleverne på de erhvervs-gymnasiale uddannelser (hhx og htx) sig, idet flere tillægger positive erfaringer fra erhvervspraktik-

ken betydning for deres uddannelsesvalg end på stx. Samtidig angiver flere af de unge på htx *faglige interesser* som en vigtig begrundelse for deres valg af uddannelse. Det tyder på, at elever, som søger på hf mv. er mindre uddannelsesmotiverede, mens elever på htx og hhx er sporet ind på erhvervsvejen. For det tredje står det klart, at de unge på de merkantile uddannelser adskiller sig fra de andre erhvervsfaglige uddannelsesretninger, da de i mindre grad fremhæver henholdsvis skoletræthed, behov for at tjene penge, positive erfaringer fra erhvervspraktik og faglige interesser som begrundelse for uddannelsesvalg.

3.2 Interesser i relation til arbejdslivet

De unge blev også bedt om at vurdere 12 forskellige emneområder i relation til, hvad de gerne vil arbejde med i deres arbejdsliv, jf. forspalten i tabel 3.2. Vægtningen er foretaget på en skala med fem kategorier: slet ingen vægt (1), lille (2), middel (3), stor (4), særdeles stor vægt (5). Tabel 3.2 viser gennemsnitsværdierne for hver af de adspurgte forhold hos henholdsvis gruppen, der påbegyndte en erhvervsfaglig uddannelse, og gruppen, der påbegyndte en gymnasial uddannelse to år efter grundskolen (samt gennemsnitsværdier for henholdsvis merkantile og tekniske uddannelser og henholdsvis stx, hf mv., hhx og htx).

Tabel 3.2 Interesser i relation til fremtidigt arbejde opdelt på uddannelsesvalg (gennemsnitsværdier på en skala fra 1 til 5)

Hvor stor vægt lægger du på at arbejde med følgende?	Påbegyndt ungdomsuddannelse							
	EUD	Merk	Tek	GYM	Stx	Hf mv.	Hhx	Htx
Teknik/håndværk	3.4	2.2	3.8	2.1	1.9	2.0	2.0	3.6
Praktisk/fysisk arbejde	3.8	3.1	4.0	2.6	2.5	3.1	2.5	3.0
Kommunikation	2.5	2.6	2.5	2.6	2.7	2.4	2.7	2.7
Omsorgsarbejde	2.4	2.9	2.2	2.7	2.9	3.4	2.3	1.9
Undervisning	2.0	2.1	1.9	2.5	2.6	2.8	2.1	2.1
Politik	1.5	1.8	1.4	2.1	2.2	1.9	2.0	2.0
Sport og idræt	2.5	2.5	2.5	2.4	2.4	2.6	2.5	2.3
Teater, foto, maleri, skulptur	1.7	1.9	1.6	2.0	2.2	2.4	1.7	1.6
Mode, design, brugskunst	2.0	2.5	1.8	2.0	2.0	2.2	2.2	1.9
Natur og miljø	2.2	2.2	2.2	2.3	2.4	2.4	1.8	2.4
Handel og penge	2.7	3.4	2.5	2.9	2.6	2.2	3.9	2.7
Edb	2.5	2.7	2.4	2.7	2.5	2.1	3.2	3.3
Antal observationer	908	243	665	2010	1229	150	433	198

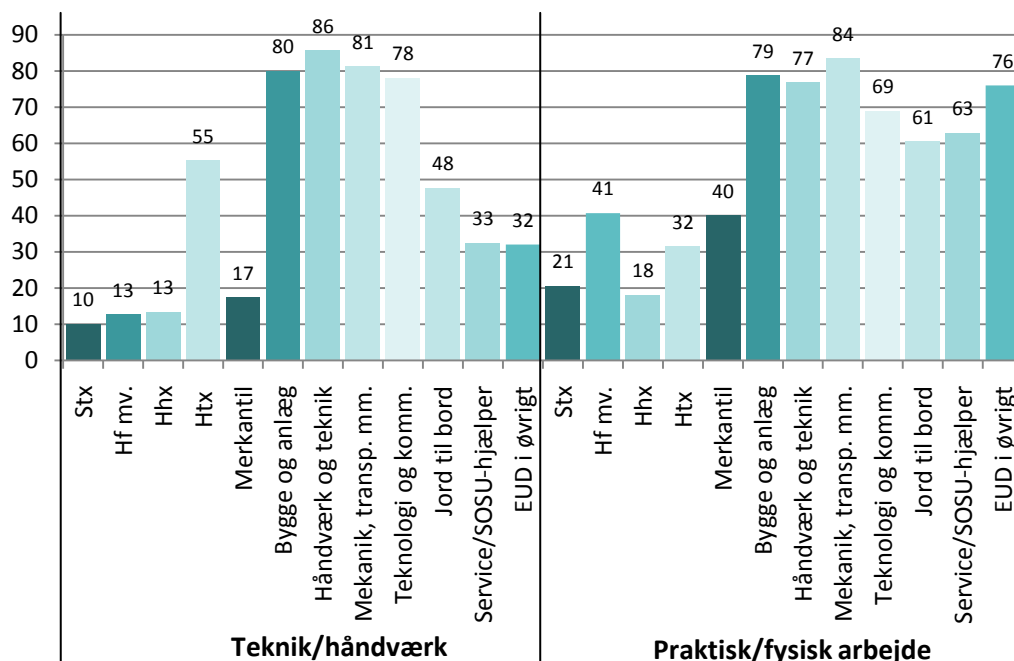
Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 7.
Bem.: Procentfordelinger (inkl. Chi-2-test og rangkorrelationer) for svarkategorier opdelt på uddannelsesgrupper fremgår af bilagstabeller til kapitel 3.

Resultaterne i tabel 3.2 afspejler som forventet, at unge rettet mod erhvervsuddannelserne har klare præferencer i relation til et fremtidigt arbejdsliv med praktisk/fysisk arbejde inden for teknik/håndværk. Mens eleverne på de gymnasiale uddannelser ikke vægter de udvalgte arbejdsområder særligt højt – i og med gennemsnitsværdierne ved alle 12 spørgsmål er mellem 2-3 (*lille til middel vægt*). Til gengæld tillægger 54% af EUD-eleverne det at arbejde med *teknik/håndværk* stor/særdeles stor betydning, og hele 64% fremhæver, at *praktisk/fysisk arbejde* har stor/særdeles stor vægt i deres fremtidige arbejdsliv (jf. bilagstabeller til kapitel

3). Dette tyder på, at mange af de unge, der påbegynder en EUD, eksempelvis er stærkt motiverede.

Tabel 3.2 viser samtidig, at de generelle forskelle mellem unge på EUD og unge i gymnasiet dækker over betydelige differentieringer mellem uddannelsesretningerne. Det viser sig for det første ved spørgsmålene om interessen for *teknik/håndværk* og *praktisk/fysisk arbejde*. Figur 3.3 viser procentdelen af unge inden for hver af de 12 uddannelsesretninger som tillagde, *teknik/håndværk* og *praktisk/fysisk arbejde* stor eller særdeles stor vægt i et fremtidigt arbejdsliv. Her adskiller unge, der har påbegyndt en htx-uddannelse, sig fra de andre gymnasiale uddannelser ved, at langt flere lægger vægt på det tekniske eller håndværksmæssige (55% svarer stor/særdeles stor vægt) som del af deres fremtidige arbejde. Det er samtidig et interesseområde, der ikke overraskende har meget stor betydning for unge inden for håndværk og/eller teknisk betonedede uddannelser (som indgangene "Bygge og anlæg", "Håndværk og teknik", "Mekanik, transport og logistik" samt "Teknologi og kommunikation"), hvor hele 78-86% svarer stor/særdeles stor vægt. Til sammenligning er der kun 17% af unge på de merkantile uddannelser, der tillægger håndværk/teknik samme betydning. Samme tendens ses i forhold til et arbejdsliv med praktisk og fysisk arbejde. Samtidig skal det bemærkes, at unge på htx- og hf-uddannelser i højere grad end andre unge på gymnasiale forestiller sig et arbejde med praktiske og fysiske dimensioner.

Figur 3.3 Procentdel af unge inden for hver af de 12 uddannelsesretninger som svarede, at interessen for at arbejde med henholdsvis teknik/håndværk og praktisk/fysisk arbejde har stor/særdeles stor vægt

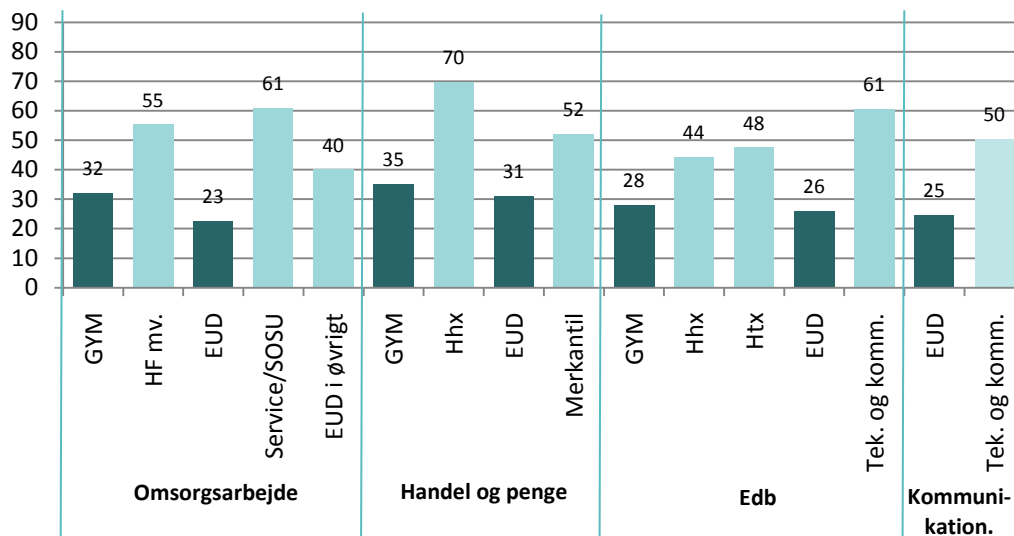

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 7.

For unge på hf-uddannelserne kan det skyldes, at en væsentlig del af dem tager en studentereksamen med henblik på fremtidigt pædagogisk eller omsorgsarbejde (inden for fx sygepleje-, pædagog- eller lærerfaget), hvilket resultaterne i figur 3.4 peger i retning af. Her er andelen

af unge, der tillægger *omsorgsarbejde* stor/særdeles stor vægt, 55% på hf, 61% på service/SOSU og 40% for øvrige EUD-uddannelser (inkl. PGU), hvilket er højere end på de gymnasiale og erhvervsfaglige uddannelser generelt. Dette er bare et ud af flere eksempler på, at de unge i høj grad har svaret på interessedspørgsmålene i relation til deres uddannelse (jf. figur 3.4).

Figur 3.4 Procentdel af unge inden for hver af de udvalgte 12 uddannelsesretninger som svarede, at interessen for at arbejde med henholdsvis omsorgsarbejde, handel og penge, edb og kommunikation har stor/særdeles stor vægt

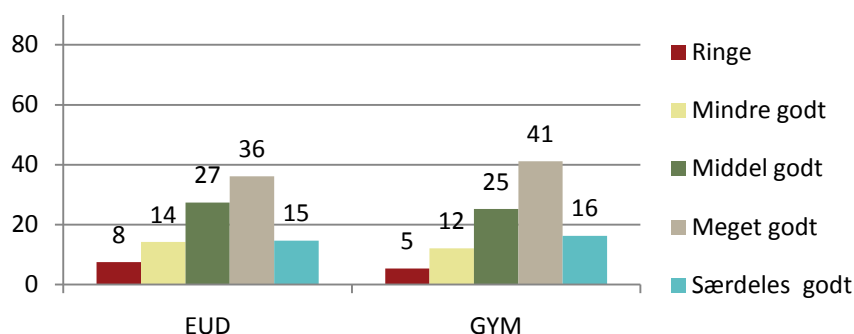

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004.

3.3 Holdning til og syn på uddannelse

En række spørgsmål belyser de unges viden og holdninger til uddannelse. Dem skal vi her se nærmere på. Her gælder det for hele gruppen af unge, at flere havde et udmærket kendskab til ungdomsuddannelserne ved overgangen fra folkeskolen. Halvdelen af de unge havde efter egen vurdering et meget godt eller særdeles godt overblik over relevante uddannelser, mens ca. 50% havde middel godt til ringe kendskab (jf. figur 3.5).

Figur 3.5 Overblik over relevante uddannelsesmuligheder for henholdsvis unge på erhvervsfaglige og gymnasiale uddannelser

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 5.

De unge blev bedt om at forholde sig til henholdsvis indhold og struktur på "den gode uddannelse", jf. forspalten i tabel 3.3. Vurderingerne er foretaget på en skala med fem kategorier: helt uenig (1), delvis uenig (2), både-og (3), delvis enig (4), helt enig (5). Tabel 3.3 viser gennemsnitsværdierne for hver af de adspurgte forhold hos henholdsvis gruppen, der påbegyndte en erhvervsfaglig uddannelse, og gruppen, der påbegyndte en gymnasial uddannelse to år efter grundskolen (samt gennemsnitsværdier for henholdsvis merkantile og tekniske uddannelser og henholdsvis stx, hf mv., hhx og htx).

Tabel 3.3 Holdning til den gode uddannelse opdelt på uddannelsesvalg (gennemsnitsværdier på en skala fra 1 til 5)

Hvordan foretrækker du, en god uddannelse skal være?	Påbegyndt ungdomsuddannelse							
	EUD	Merk	Tek	GYM	Stx	Hf mv.	Hhx	Htx
En uddannelse, hvor man lærer ved at arbejde praktisk med tingene	4.6	4.4	4.7	4.1	4.0	4.4	4.1	4.4
En uddannelse, der udvikler din evne og lyst til samarbejde	4.6	4.6	4.6	4.5	4.5	4.6	4.5	4.4
En uddannelse, der på forhånd er nøje planlagt	4.0	3.9	4.0	3.6	3.5	3.7	3.7	3.7
En uddannelse, du selv kan sammensætte på tværs af eksisterende faggrænser	3.7	3.9	3.7	3.9	3.9	4.1	3.9	3.9
Antal observationer	908	243	665	2010	1229	150	433	198

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 37.

Bem.: Procentfordelinger (inkl. Chi-2-test og rangkorrelationer) for svarkategorier opdelt på uddannelsesgrupper fremgår af bilagstabeller til kapitel 3.

At uddannelserne har en praktisk tilgang til læring og understøtter samarbejdsevner prioriteres højt hos både elever på erhvervsfaglige og på gymnasiale uddannelser. Hele 71% af eleverne i EUD og 64% af gymnasieeleverne svarer "helt enig" til, at de foretrækker en *uddannelse, der udvikler evnen og lysten til at samarbejde* (jf. bilagstabeller til kapitel 3). Den praksisnære læring er et helt centralt aspekt for eleverne på erhvervsuddannelserne, hvor

72% svarer "helt enig" til, at de foretrækker en *uddannelse, hvor man lærer ved at arbejde praktisk med tingene*. De unge på de merkantile uddannelser adskiller sig (59% svarer "helt enig") fra især unge på de mere håndværksprægede uddannelser (indgangene "Bygge og anlæg", "Håndværk og teknik", "Mekanik, transport og logistik"), hvor mere end 80% svarer "helt enig" og dermed klart foretrækker en praktisk tilgang til læring. Blandt gymnasieeleverne på stx eller hhx er der mindre vægt på denne dimension (omkring 40% svarer "helt enig"), mens unge på htx eller hf i højere grad vægter den praksisnære læring (op mod 60% svarer "helt enig"). Med hensyn til struktureringen af uddannelserne er der flest blandt dem, der vælger en erhvervsuddannelse, som foretrækker *en på forhånd nøje planlagt uddannelse*, mens gymnasieelever i lidt højere grad foretrækker en *uddannelse, de selv kan sammensætte på tværs af eksisterende faggrænser*.

Ved de mere generelle spørgsmål til de unges syn på dét at tage en uddannelse, jf. forspalten til tabel 3.4, er der bred enighed om, at uddannelse er en god investering i det lange løb, både i økonomisk øjemed og for chancerne for at få et arbejde. 60-80% af de unge svarer "helt enig" til de to udsagn. Til gengæld ser risikoen for studiegæld ikke ud til i samme grad at optage de unge på hverken erhvervsfaglige eller gymnasiale uddannelser. Der er her ingen forskelle mellem forskellige uddannelsesretninger (jf. bilagstabeller til kapitel 3).

Tabel 3.4 Syn på det at tage en uddannelse opdelt på uddannelsesvalg (gennemsnitsværdier på en skala fra 1 til 5)

Hvor enig er du i følgende?	Påbegyndt ungdomsuddannelse							
	EUD	Merk	Tek	GYM	Stx	Hf mv.	Hhx	Htx
Uddannelse kan betale sig økonomisk i det lange løb	4.4	4.3	4.4	4.6	4.6	4.4	4.6	4.6
Chancer for at få arbejde øges, hvis du tager en uddannelse	4.7	4.7	4.7	4.7	4.8	4.8	4.7	4.7
Lang uddannelse medfører risiko for uoverskuelig studiegæld	3.5	3.5	3.5	3.1	3.0	3.2	3.1	3.1
Antal observationer	908	243	665	2010	1229	150	433	198

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 52.

Bem.: Procentfordelinger (inkl. Chi-2-test og rangkorrelationer) for svarkategorier opdelt på uddannelsesgrupper fremgår af bilagstabeller til kapitel 3.

De unge har (adspurgt i 2004) således en holdning til uddannelse som en god fremtidsinvestering og også en udmærket viden om uddannelsesmulighederne. Til gengæld havde mange svært ved at forholde sig til og svare på spørgsmål om, hvilket job de ser sig selv ansat inden for i fremtiden forud for deres uddannelsesvalg. I 2000, hvor de deltog i PISA-testen, var der hele 63% af de unge, som ikke svarede på spørgsmålet "*Hvilken slags arbejde regner du med at have, når du er omkring 30?*" (jf. tabel 3.5). Det vil sige 57% af dem, der efterfølgende startede på en erhvervsfaglig uddannelsen, og 66% af dem, der gik ind på gymnasiet, havde tilsyneladende ikke et konkret job som retningslinje og målsætning for valget af ungdomsuddannelse.

Tabel 3.5 Bud på job som 30-årig (PISA 2000) opdelt på uddannelsesvalg

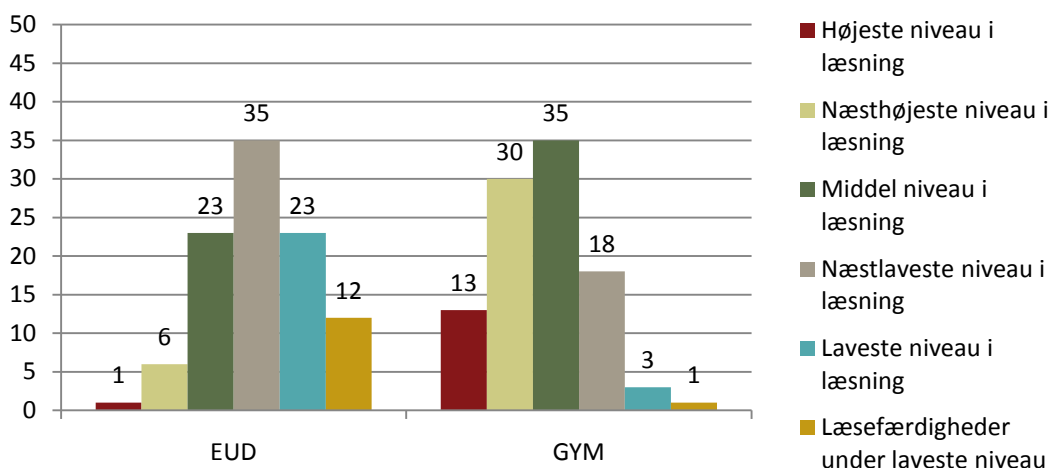
Hvilken slags arbejde regner du med at have, når du er omkring 30?	Påbe- gyndt EUD	Påbe- gyndt GYM	Ikke- påbe- gyndt	I alt
Har svaret på spørgsmålet	42,6	34,0	34,0	36,6
Har ikke svaret på spørgsmålet	57,4	66,0	66,0	63,4
I alt	100% (908)	100% (2010)	100% (153)	100% (814)

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra PISA 2000.

3.4 Udbytte af skolegangen

Der er stor forskel på, hvad eleverne har med sig ind på ungdomsuddannelserne fra folkeskolen. Dette viser sig klart, når man ser på elevernes læsekompetencer målt i 2000 ved PISA-testen (jf. figur 3.6).

Figur 3.6 Resultater for læsescore (niveauinddelt¹) fra PISA-test i 2000 for henholdsvis unge på erhvervsfaglige og gymnasiale uddannelser

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra PISA 2000.

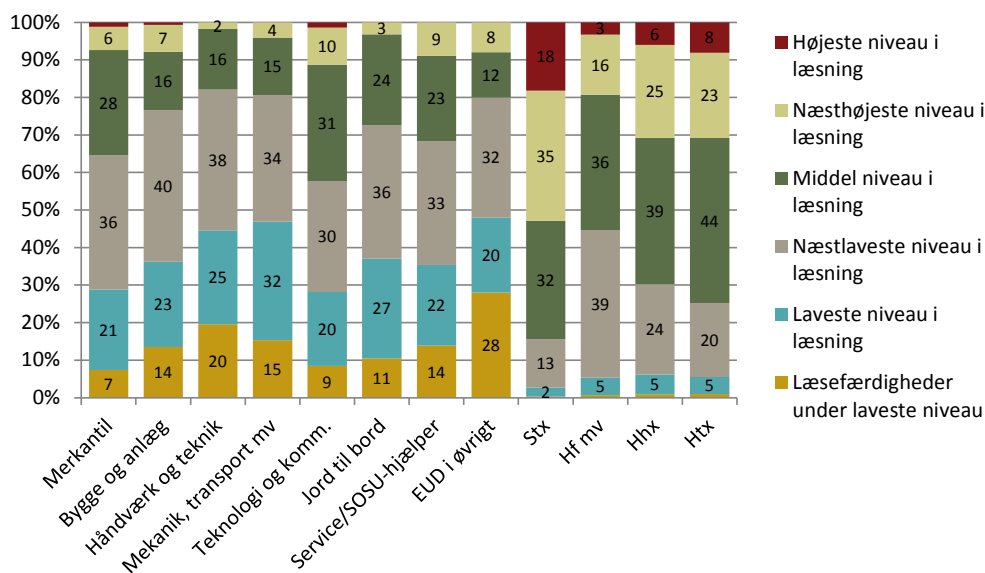
- 1) Læsekompetencen testet i PISA 2000 er opgjørt som en pointscore, hvor 500 point er fastlagt som OECD-gennemsnittet med en standardafvigelse på 100 point. Denne score er inddelt i seks kategorier: niveau 5 – højeste niveau i læsning (625 point eller derover), niveau 4 – næsthøjeste niveau i læsning (553-624 point), niveau 3 – middel niveau i læsning (481-552 point), niveau 2 – næstlaveste niveau i læsning (408-480 point), niveau 1 – laveste niveau i læsning (335-407 point), under niveau 1 – under laveste niveau (under 335 point) (se Andersen m.fl. (2001) og Egelund (red.) 2010).

For de elever, som efter grundskolen søger over i erhvervsuddannelserne, er der kun 7% med læsekompetencer på højeste eller næsthøjeste niveau, som gør eleverne i stand til at løse komplicerede opgaver og selvstændigt identificere relevante informationer i komplicerede tekster, se Andersen m.fl. (2001). Hele 12% har læsefærdigheder under laveste niveau, som er

udtryk for store læsevanskeligheder, hvor eleverne vil læse så langsomt og fragmenteret, at det vil være vanskeligt for dem at anvende læsning som redskab i uddannelse og arbejde. Eleverne på de gymnasiale uddannelser har generelt langt stærkere læsekompetencer, idet 78% har middel niveau eller højere. Men der er dog både på de erhvervsfaglige og gymnasiale uddannelser en stor gruppe (som udgør henholdsvis 58% og 53% af eleverne) med læsekompetencer på middel og næstlaveste niveau. Dette peger på den ene side på nogle udfordringer for de studieforberevende gymnasiale uddannelser og på den anden side på, hvor vigtigt det er for erhvervsuddannelserne at udfordre de unge gennem differentieret undervisning med brug af bl.a. niveaudeling. En strategi, der må forventes at kunne motivere flere EUD'ere til at vælge en videregående uddannelse efter afsluttet EUD og gøre EUD mere attraktiv for elever med læsefærdigheder på et middelniveau, som i dag vælger en gymnasial uddannelse.

Der er væsentlige forskelle inden for henholdsvis de erhvervsfaglige og gymnasiale uddannelsesretninger (jf. figur 3.7). For de elever, som efter grundskolen søger over i erhvervsuddannelserne, er læsekompetencerne højest blandt elever, der søgte ind på indgangen "Teknologi og kommunikation", idet 42% havde middel niveau eller højere, mens det samme kun gælder ca. 20% af de elever, der startede på mere traditionelle håndværksprægede indgange som "Bygge og anlæg", "Håndværk og teknik" samt "Mekanik, transport og logistik". På de gymnasiale uddannelser har eleverne, der startede i det almene gymnasium, de stærkeste læsekompetencer og elever på hf (inkl. studenterkursus og enkeltfag) de svageste læsekompetencer målt i 2000 ved PISA-testen.

Figur 3.7 Resultater for læsescore (niveauinddelt) fra PISA-test i 2000 for hver af de 12 uddannelsesretninger

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra PISA 2000.

Elever på erhvervsuddannelserne havde i gennemsnit en lavere læselyst og en lavere faglig selvtillid både generelt og i fagene dansk og matematik, da de gik i folkeskolen, sammenlignet

med elever på de gymnasiale uddannelser. De var således generelt mindre motiverede for at læse og havde en mindre tro på, at de klarede sig godt i matematik og dansk og i fagene i folkeskolen, da de blev adspurgt i PISA-testen i 2000 (jf. tabel 3.6). Til gengæld er motivationen for faget, deres uddannelse retter sig mod, stærk hos mange af de unge på EUD, jf. afsnit 3.2.

Tabel 3.6 Gennemsnit for udvalgte indeks fra PISA 2000 opdelt på uddannelsesvalg

PISA-indeks	Påbegyndt EUD	Påbegyndt GYM	P-værdi for t-test
Læselyst (Joyread)	-0.43	0.27	0.000
Læseinteresse (Intrea)	-0.16	0.40	0.000
Faglig selvtillid (Selfef)	-0.34	0.17	0.000
Generel faglig selvopfattelse (Scacad)	0.02	0.66	0.000
Faglig selvopfattelse i dansk (Scverb)	0.17	0.36	0.000
Faglig selvopfattelse i matematik (Matcon)	0.27	0.67	0.000
Antal observationer	889	1.996	

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra PISA 2000.

Bem.: For nærmere beskrivelse af de udvalgte PISA-indeks jf. oversigt i bilag.

Der er endvidere forskelle inden for henholdsvis de gymnasiale og erhvervsfaglige uddannelser i forhold til de unges udbytte af skolegangen med hensyn til læsemotivation og faglig selvtillid. Her er læselysten og -interessen højest blandt de unge, der påbegyndte en almen gymnasial uddannelse. Mens den faglige selvtillid er lavest for unge, der påbegynder en hf-uddannelse og højest blandt unge på stx og htx.

Tabel 3.7 Gennemsnit for udvalgte indeks fra PISA 2000 for gymnasiale uddannelser

PISA-indeks	Stx	Hf mv.	Hhx	Htx
Læselyst (Joyread)	0.46	0.09*	-0.04*	-0.11*
Læseinteresse (Intrea)	0.58	0.28*	0.09*	0.05*
Faglig selvtillid (Selfef)	0.29	-0.37*	-0.07*	0.34
Generel faglig selvopfattelse (Scacad)	0.80	-0.01*	0.46*	0.69
Faglig selvopfattelse i dansk (Scverb)	0.44	0.19*	0.28*	0.14*
Faglig selvopfattelse i matematik (Matcon)	0.67	0.10*	0.64	1.15*
Antal observationer	1.222	148	429	197

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra PISA 2000.

Bem.: * angiver signifikant forskel (ved t-test) til gennemsnittet for stx på 5%-niveau.

Tabel 3.8 Gennemsnit for udvalgte indeks fra PISA 2000 for EUD-hovedindgange

PISA-indeks	Merkantil	Teknisk
Læselyst (Joyread)	-0.25	-0.50*
Læseinteresse (Intrea)	-0.10	-0.18
Faglig selvtillid (Selfef)	-0.46	-0.30*
Generel faglig selvopfattelse (Scacad)	-0.04	0.05
Faglig selvopfattelse i dansk (Scverb)	0.16	0.17
Faglig selvopfattelse i matematik (Matcon)	0.06	0.35*
Antal observationer	236	653

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra PISA 2000.

Bem.: * angiver signifikant forskel (ved t-test) til gennemsnittet for den merkantile indgang.

For unge på erhvervsfaglige uddannelser er læselysten højest blandt de unge på de merkantile uddannelser, mens den faglige selvtillid i matematik er højest blandt elever på tekniske uddannelser.

3.5 Betydning af interesser, holdninger og begrundelser for unges uddannelsesvalg

Med henblik på at afdække, hvorvidt interesser, holdninger og begrundelser, jf. forspalten i tabel 3.10, har selvstændig betydning for unges valg af uddannelse, præsenteres resultaterne fra en række modelanalyser. Analyserne skal beskrive, hvad der karakteriserer dem, der valgte en erhvervsfaglig vs. dem, der valgte en gymnasial uddannelse, og vurdere, om de unges "Begrundelser for valg efter 9./10.kl.", "Interesser i arbejdslivet" og "Holdning til uddannelse" har betydning for uddannelsesvalg, når der tages højde for, at unge på gymnasiale og erhvervsfaglige uddannelser adskiller sig på andre baggrundsforhold. Derfor inddrages som udgangspunkt en række forklarende baggrundsfaktorer i modelanalyserne, som tidligere forskning, se bl.a. Heinesen (1999) og Jensen & Jensen (2007), har dokumenteret er betydningsfulde for unges valg af ungdomsuddannelse. Det drejer sig om følgende oplysninger:

- Elevens køn og etnicitet
- Familietype (v. 15 år)
- Socioøkonomisk baggrund (forældres uddannelse, indkomst, arbejdsmarkedsstatus v. 15 år)
- Læsescore fra PISA-test i 2000 (niveauinddelt)
- Læselyst (Joyread)
- Generel faglig selvopfattelse (Scacad)
- Faglig selvopfattelse i matematik (Matcon)
- Kulturel kommunikation i familien (Cultcom)

Modelanalyserne indeholder således en række baggrundsvariable, der formodes at være korreleret med uddannelsesvalg og tilhørende værdier for på den måde at kunne vurdere betydningen af de unges værdier alt andet lige. Blandt de mange spørgsmål til de unges værdier og holdninger er der udvalgte 13 variable og 4 indeks fra PISA 2000, som har vist sig betydningsfulde ved indledende modelanalyser (ikke vist), og hvor der er en klar forventning om bidrag til modellen. Denne afgrænsning er valgt, idet datamaterialet er for omfangsrigt til, at alle informationer kan indgå i analyserne. Resultaterne er baseret på modelanalyser, hvor betydningen af de inddragne faktorer belyses for henholdsvis (a) dem, der påbegyndte en erhvervsfaglig uddannelse, (b) dem, der påbegyndte en gymnasial uddannelse, og (c) dem, der ikke påbegyndte en ungdomsuddannelse to år efter folkeskolen.⁴

---

⁴ Modellerne er kørt uden selektionsprocedure, og der er beregnet marginale effekter med angivelser af 95%-signifikansniveau. Marginale effekter (for dummyvariable) angiver ændringen i procentpoint i sandsynligheden for at påbegynde en erhvervsfaglig eller gymnasial uddannelse.

Tidligere uddannelsesbaggrund – de bedste læsere vælger gymnasiet

Ud af 3.071 unge (født i 1984) var der 65%, som gik videre på en gymnasial uddannelse, 30% valgte en erhvervsfaglig uddannelse, mens 5% ikke påbegyndte en ungdomsuddannelse de første to år efter grundskolen. Tabel 3.9 viser resultaterne for udvalgte faktorer vedrørende elevernes tidligere uddannelsesbaggrund. Her er det tydeligt, at læsekompetencerne har stor betydning for de unges uddannelsesvalg. Unge med de bedste læsekompetencer (højeste eller næst højeste niveau) er mere tilbøjelige til at starte i gymnasiet, mens unge med læsekompetencer på de laveste niveauer har en højere sandsynlighed for at vælge en erhvervsfaglig uddannelse. Samtidig spiller de unges læselyst og faglige selvtillid (både generel og matematisk) også en rolle for, hvilken uddannelsesvej de har valgt. Det peger i retning af, at unge med gode boglige evner og en stærk faglig selvtillid fra folkeskolen i højere grad søger mod gymnasiernes akademisk betonedede læringsformer, mens erhvervsuddannelsernes mere praktiske tilgang til læring tiltrækker unge med mindre stærke akademiske færdigheder.

Tabel 3.9 Tidligere uddannelsesbaggrund – overgang til ungdomsuddannelse

	Ikke påbegyndt UU	Påbegyndt GYM	Påbegyndt EUD
Højeste niveau i læsning	0,047*	0,094**	-0,140**
Næsthøjeste niveau i læsning	-0,012	0,062***	-0,051**
Middel niveau i læsning	-	-	-
Næstlaveste niveau i læsning	0,005	-0,047***	0,041***
Laveste niveau i læsning	0,011	-0,138***	0,127***
Læsefærdigheder under laveste niveau	0,019	-0,245***	0,226***
Læselyst (Joyread) ¹⁾	0,002	0,020***	-0,022***
Generel faglig selvopfattelse (Scacad)	-0,012**	0,028***	-0,016**
Faglig selvopfattelse i matematik (Matcon)	0	0,019***	-0,019***
Kulturel kommunikation i familien (Cultcom)	0,002	0,016**	-0,018***

Kilde: Egne beregninger på registerdata samt oplysninger fra PISA 2000 og Survey 2004.

Bem.: Koefficienter er angivet i marginale effekter, *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$. Modellen er kontrolleret med oplysninger om elevernes køn, etnicitet, familietype, socioøkonomisk baggrund, begrundelse for valg efter 9./10. klasse, interesser i arbejdslivet, syn på uddannelse og manglende registeroplysninger.

1) Se oversigt i bilag for nærmere beskrivelse af PISA-indeks.

Interesser, holdninger og begrundelser

Selv når man tager højde for, at eleverne kommer fra forskellige baggrunde, bidrager deres interesser, holdninger og begrundelser selvstændigt til forklaringen af deres uddannelsesvalg (jf. tabel 3.10). Resultaterne fra modelanalyserne bekræfter dermed i høj grad billedet fra de indledende analyser, hvor vi sammenlignede begrundelser, interesser og syn på uddannelse blandt gymnasieelever og erhvervsskoleelever. Ikke overraskende giver EUD-eleverne udtryk for en større interesse for et fremtidigt arbejdsliv med praktisk/fysisk arbejde inden for teknik/håndværk, mens gymnasieeleverne har et længere fremtidsperspektiv med fokus på beskæftigelsesmuligheder og et arbejde med høj status. Begrundelse som skoletræthed, behov for at tjene penge og positive erfaringer fra erhvervspraktikken er mere udbredt blandt eleverne på erhvervsuddannelserne.

I forhold til de sociale aspekter ved uddannelsesvalget oplever gymnasieelever i højere grad at være påvirket af klassekammeraters valg og lærernes rådgivning, mens EUD-eleverne ikke i samme grad vægter omgivelsernes valg og rådgivning. Holdningen til uddannelsernes opbygning varierer ligeledes, da elever, som vægter en uddannelse, man selv kan sammensætte, frem for en uddannelse, der er nøje planlagt, i lidt højere grad vælger gymnasievejen.

Tabel 3.10 Begrundelser, interesser og holdninger – overgang til ungdomsuddannelse

	Ikke påbegyndt UU	Påbegyndt GYM	Påbegyndt EUD
Begrundelse - Skoletræthed	0,013***	-0,041***	0,028***
Begrundelse - Brug for at tjene penge	0,004	-0,025***	0,021***
Begrundelse - Positive erfaringer fra erhvervspraktik	0,002	-0,036***	0,034***
Begrundelse - Fremtidige beskæftigelsesmuligheder	-0,003	0,014***	-0,011**
Begrundelse - Et arbejde med høj status	-0,007**	0,025***	-0,019***
Begrundelse - Klassekammeraters valg	-0,009	0,026**	-0,017
Begrundelse - Venners valg	0,002	0,014	-0,016
Begrundelse - Forældres rådgivning	-0,001	-0,001	0,002
Begrundelse - Læreres rådgivning	-0,005	0,021***	-0,016**
Interesser - Teknik/håndværk	0	-0,035***	0,034***
Interesser - Praktisk/fysisk arbejde	0,004	-0,026***	0,022***
Holdning – Udd. på forhånd nøje planlagt	0,006*	-0,015***	0,009
Holdning - Selv sammensætte uddannelse	-0,004	0,014***	-0,010**

Kilde: Egne beregninger på registerdata samt oplysninger fra PISA 2000 og Survey 2004, se spørgeskema i bilag, sp. 6, 7 og 34.

Bem.: Koefficienter er angivet i marginale effekter, *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$. Modellen er kontrolleret med oplysninger om elevernes køn, etnicitet, familietype socioøkonomisk baggrund, læsescore, generel faglige selvtilid, matematisk selvtilid, læselyst, kulturel kommunikation og manglende registeroplysninger.

3.6 Opsummering

De unges interesser og holdninger vedrørende uddannelse og arbejde samt begrundelser for valg giver et selvstændigt bidrag til forklaringen af, hvem der går hvilke veje i uddannelsessystemet, når der er taget højde for en lang række baggrundskarakteristika bl.a. testede læsefærdigheder ved grundskolens afslutning. Der er klare forskelle i begrundelser, interesser og holdninger hos unge i EUD-systemet sammenlignet med unge på gymnasiale uddannelser. Unge, der vælger EUD, ser uddannelsen som middel til at komme ud på arbejdsmarkedet og tjene penge. De har ofte positive erfaringer med fra erhvervspraktikken i folkeskolen, og en del af dem er skoletrætte og søger en mere praktisk tilgang til læring, end den de har mødt i folkeskolen. Det ser dermed ud til, at erhvervsuddannelserne tiltrækker unge, der i forhold til udvalgte områder adskiller sig fra de unge, som vælger gymnasievejen. Men der er også fællestræk ved de unge på tværs af uddannelsesvalg.

Ud over de unges interesser og holdninger vedrørende uddannelse og arbejde og begrundelser for valg finder vi i modelanalyserne af de unges overgang fra folkeskole til ungdomsuddannelse ligeledes en lang række andre betydningsfulde forhold, der bidrager signifi-

kant til modellens høje forklaringskraft⁵. Her skal særligt fremhæves de unges læsekompetencerne, som er den faktor, der har størst selvstændig betydning for de unges uddannelsesvalg. Således har unge med de bedste læsekompetencer (højeste eller næsthøjeste niveau) en højere sandsynlighed for at starte i gymnasiet (6-9 procentpoint højere end unge med middel læsefærdigheder), mens unge med læsekompetencer på de laveste niveauer har en højere sandsynlighed for at vælge en erhvervsfaglig uddannelse (13-23 procentpoint højere end unge med middel læsefærdigheder). Unge med læsefærdigheder på mellemniveau forekommer i høj grad på begge typer af ungdomsuddannelser.

---

⁵ Pseudo R2 omkring 45%.

4 Gennemførelse af erhvervsuddannelse

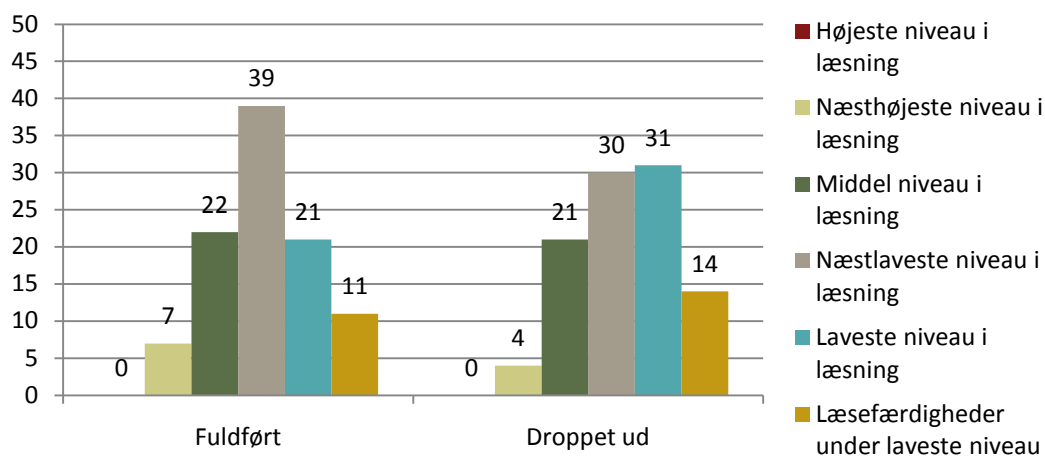
I dette kapitel sættes fokus på de unge, der gennemfører en EUD, sammenlignet med dem, der afbryder uden at gå i gang med en anden uddannelse. I første række ser vi på, hvilke begrundelser for valg (afsnit 4.2), interesser i forhold til arbejdslivet (afsnit 4.3) og holdninger til uddannelse (afsnit 4.4) de unge, der gennemfører en EUD, har, sammenlignet med dem, der afbryder. Udgangspunktet for analyserne er 814 unge født i 1984, der *påbegyndte en EUD-uddannelse*, var med i PISA-undersøgelsen i 2000 og deltog i den opfølgende spørgeskemaundersøgelse "Unge i arbejde eller uddannelse – værdier, valg og fremtidsdrømme" fra 2004.

Indledningsvis ser vi i afsnit 4.1. på de unges faglige udbytte af skolegangen, og hvorvidt de afbryder eller gennemfører den påbegyndte EUD.

4.1 Fagligt udbytte af skolegangen

I forhold til at påbegynde en ungdomsuddannelse spiller de boglige færdigheder en stor rolle, jf. kapitel 3. Vi skal her se på, hvilken betydning de har for at gennemføre en EUD (jf. figur 4.1).

Figur 4.1 Resultater for læsescore (niveauinddelt¹) fra PISA-test i 2000 for henholdsvis unge, der fuldfører og afbryder EUD

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra PISA 2000.

- 1) Læsekompetencen testet i PISA 2000 er opgjort som en pointscore, hvor 500 point er fastlagt som OECD-gennemsnittet med en standardafvigelse på 100 point. Denne score er inddelt i seks kategorier: niveau 5 – højeste niveau i læsning (625 point eller derover), niveau 4 – næsthøjeste niveau i læsning (553-624 point), niveau 3 – middel niveau i læsning (481-552 point), niveau 2 – næstlaveste niveau i læsning (408-480 point), niveau 1 – laveste niveau i læsning (335-407 point), under niveau 1 – under laveste niveau (under 335 point), jf. Andersen m.fl. (2000).

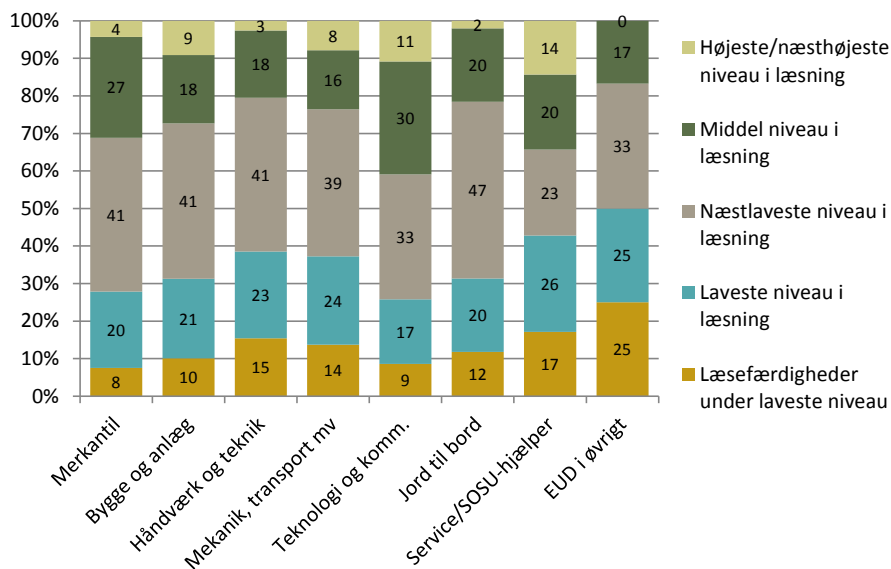
Der ses en tendens til, at der blandt de unge, der afbryder deres EUD, er flere med svage læsefærdigheder, men den er ikke statistisk sikker (jf. bilagstabeller til kapitel 4). 45% af dem,

der afbryder deres EUD, befinder sig på de to laveste færdighedsniveauer i PISA-testen. Blandt dem, der gennemfører, er det tilsvarende tal 32%. Det må påkalde sig særlig opmærksomhed, at en tredjedel af dem, der gennemfører en EUD, er unge med læsefærdigheder på de to laveste niveauer i PISA-testen, da de var 15 år. Og hele 11% af dem, der gennemfører, havde læsefærdigheder under laveste niveau, hvilket vil sige, at de læste så langsomt og fragmenteret, at det vurderes vanskeligt for dem at anvende læsning som redskab i uddannelse og arbejde, da de var 15 år og stod over for at skulle forlade grundskolen, se Andersen m.fl. (2001).

Det er undersøgt, om de unge med svage læsefærdigheder, der gennemfører, skulle komme fra familier med stærkere ressourcer, end dem, der afbryder. I forhold til forældres uddannelse ses ikke en sådan tendens. Men til gengæld har flere af dem, der afbryder, skilte forældre, og det er en faktor, der øger risikoen for frafald. Knap 60% af de dårlige læsere, der afbrød, boede dog som 15-årig med begge forældre.

Spørgsmålet er nu, om der er interessante forskelle i læsefærdighederne blandt de unge, der gennemfører eller afbryder på de forskellige indgange. Figur 4.2 viser læsescoren for dem, der gennemfører på de enkelte indgange. En forholdsvis høj andel ser vi inden for "Service/SOSU", hvor hele 43% af dem, der gennemførte, havde læsekompetencer på niveau 1 eller derunder. For øvrige indgange svinger andelen mellem 38% (Håndværk og teknik) og 26% (Teknologi og kommunikation).

Figur 4.2 Resultater for læsescore (niveauiuddelt) fra PISA-test i 2000 for hver af de 8 uddannelsesretninger blandt dem, der har gennemført EUD

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra PISA 2000.

Selvom chancen for at gennemføre er større for dem med gode læsefærdigheder, er ringe testede læsefærdigheder ved grundskolens afslutning ikke for alle en uoverstigelig barriere for at gennemføre en EUD. En mulig forklaring kan være, at det læringsmiljø, de unge møder på

erhvervsuddannelserne, som er præget af en mere praktisk tilgang til læring, end den de fleste unge har mødt i grundskolen, skaber grundlag for oplevelser af at kunne mestre opgaver og dermed for motivation til at dygtiggøre sig. De skoletrætte – først og fremmest drenge – oplever muligvis, at de har evner og potentialer, som ikke kunne udfolde sig i grundskolen.

4.2 Begrundelser for valg af uddannelse blandt dem, der gennemfører eller afbryder

I kapitel 3 så vi nærmere på de unges begrundelser for valg af uddannelse. Det er de samme begrundelser, jf. forspalten i tabel 4.1, vi skal se på her, men nu blandt de unge der har gennemført deres EUD, sammenlignet med dem der har afbrudt uden at gå i gang med en anden uddannelse.

Der kunne på en lang række områder iagttages betydelige forskelle mellem de unge, der valgte en gymnasial uddannelse, sammenlignet med dem, der valgte en EUD, jf. kapitel 3. Her hvor vi i første omgang ser på forskelle mellem *alle*, der gennemfører en EUD, og *alle* der afbryder, viser der sig langt færre og mindre markante forskelle (jf. tabel 4.1).

Tabel 4.1 Begrundelser for valg efter 9./10. klasse opdelt på uddannelsesstatus (gennemsnitsværdier på en skala fra 1 til 5)

<i>Hvor stor betydning havde følgende for din beslutning om, hvad du skulle lave lige efter 9. eller 10. klasse?</i>	Fuldført			Afbrudt		
	EUD	Merk	Tek mv.	EUD	Merk	Tek mv.
Skoletræthed	2.9	2.5	3.0	3.1	2.4	3.4
Brug for at tjene penge	2.2	1.8	2.3	2.5	1.9	2.7
Positive erfaringer fra erhvervspraktik	3.2	2.8	3.3	2.8	2.4	2.9
Faglige interesser	3.9	3.3	4.0	3.3	3.0	3.4
Fritidsinteresser	2.7	2.1	2.8	2.6	2.2	2.8
Fremtidige beskæftigelsesmuligheder	3.6	3.4	3.7	3.0	3.0	3.1
Et arbejde med høj status	2.6	2.6	2.6	2.7	2.5	2.7
Høj indkomst	2.8	2.7	2.9	2.8	2.6	2.9
Godt arbejdsmiljø	3.8	3.8	3.8	3.7	3.5	3.8
En uddannelse med et godt socialt miljø	3.3	3.5	3.2	3.4	3.2	3.5
Klassekammeraters valg	1.3	1.4	1.3	1.4	1.4	1.4
Venners valg	1.4	1.5	1.4	1.5	1.5	1.5
Forældres rådgivning	2.2	2.3	2.1	2.1	2.2	2.1
Læreres rådgivning	1.8	1.9	1.8	1.9	2.0	1.8
Antal observationer	451	87	364	244	73	171

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 6.

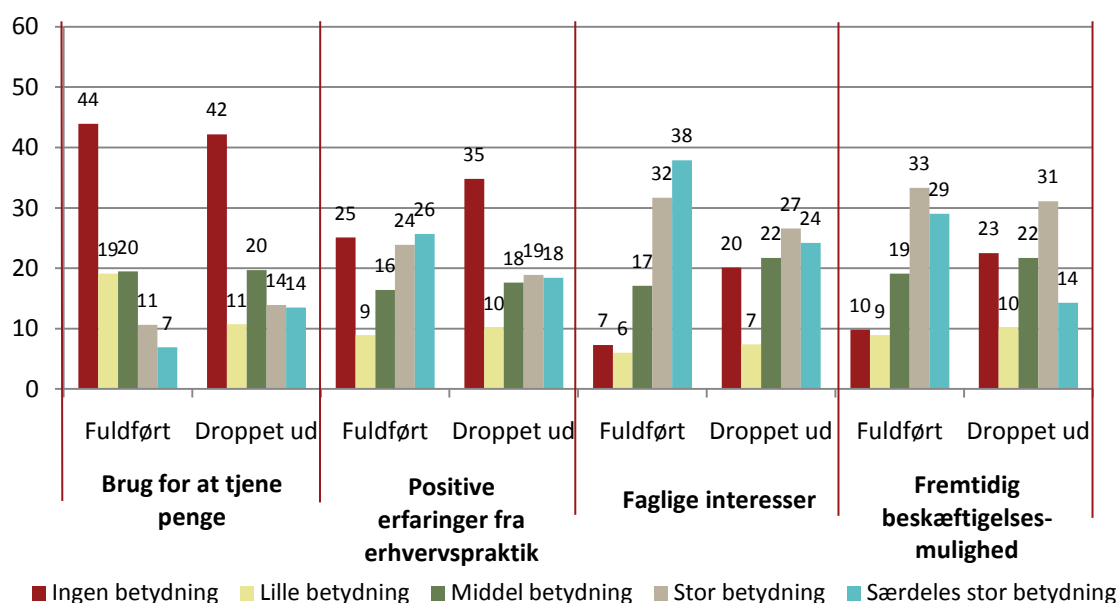
Bem.: Procentfordelinger for svarkategorier opdelt på uddannelsesgrupper (inkl. Chi-2-test og rangkorrelationer) fremgår af bilagstabeller til kapitel 4.

Dem, der gennemfører, og dem, der afbryder en erhvervsuddannelse, kan således siges at ligne hinanden mere med hensyn til begrundelser for valg af uddannelse, end dem, der vælger en gymnasial uddannelse over for dem, der går i gang med en EUD. Men på nogle områder ser vi interessante forskelle mellem *alle*, der gennemfører, sammenlignet med *alle*, der afbryder (jf. tabel 4.1 og figur 4.3).

Chancen for at gennemføre er lidt større blandt de unge, der ved valget af uddannelse lagde stor vægt på deres fremtidige beskæftigelsesmuligheder. 62% af dem, der gennemfører en erhvervsuddannelse, tillagde deres fremtidige beskæftigelsesmuligheder stor/særdeles stor betydning, mens det samme kun gælder for 45% af dem, der afbrød uddannelsen (jf. figur 4.3). Det tyder på, at de målrettede og ambitiøse i forhold til karriere har større chance for at gennemføre end dem uden sådanne ambitioner. Det gælder især for håndværksprægede indgange som "Bygge og anlæg", "Håndværk og teknik" samt "Mekanik transport og logistik" samt "Teknologi og kommunikation", jf. bilagstabeller til kapitel 4.

Samme tendens ses i forhold til de unges "faglige interesser", hvor 70% blandt dem, der gennemfører, giver udtryk for, at faglige interesser havde stor betydning for uddannelsesvalget sammenlignet med 51% af dem, der afbryder. Særligt inden for de tekniske indgange spiller "faglige interesser" en væsentlig rolle for chancen for at gennemføre. For elever på merkantile uddannelser har "faglig interesse" en langt mindre betydning for beslutningen om, hvad der skulle ske efter grundskolen.

Figur 4.3 Begrundelser for valg efter 9./10. klasse for henholdsvis unge, der fuldfører, og unge, der afbryder EUD

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004.

Positive erfaringer fra erhvervspraktik tillægges mindre betydning blandt dem, der er faldet fra (37%), sammenlignet med dem, der gennemfører (50%). Det gælder især for elever på disse indgange: "Jord til bord" (53% over for 32%), "Bygge og anlæg" (55% over for 41%), "Håndværk og teknik" (44% over for 31%), jf. bilagstabeller til kapitel 4.

Unge, som begrundet deres uddannelsesvalg med, at de havde "brug for at tjene penge", har en tendens til i højere grad at afbryde. Denne tendens støtter antagelser om, at en del unge under højkonjunkturen, valgte at afbryde deres uddannelse til fordel for et job. Væsentlig flere af dem, der afbryder på indgange på teknisk skole, tillagde "brug for at tjene penge" stor

betydning sammenlignet med dem, der afbryder på den merkantile indgang, hvor det kun er 13%, der gør det. Særligt skal fremhæves, at 62% af eleverne, der afbryder på "Bygge og anlæg", 46% af dem, der afbryder på "Håndværk og teknik" og 30% på "Mekanik, transport og logistik" gjorde dette. Og det er mere end dobbelt så stor en andel som den vi ser blandt dem, der gennemfører på disse indgange. Eleverne inden for nogle af indgangene ser således ud til at have droppet deres uddannelse, fordi de gode muligheder for at tjene penge uden uddannelse på undersøgelsestidspunktet har lokket. Og i den forbindelse er der grund til at gøre opmærksom på, at besvarelsen på spørgsmålet om, hvad der havde betydning for deres beslutning om, hvad de ville efter 9./10. klasse, har været påvirket af netop de gode beskæftigelsesmuligheder, da de blev spurgt.

Selvom risikoen for at afbryde er væsentligt forøget blandt dem, der gav udtryk for, at skoletræthed havde betydning for deres beslutning om, hvad de ville lige efter 9. eller 10. klasse, er det dog ganske mange, der alligevel gennemfører deres EUD trods skoletræthed. En mulig forklaring kunne (som diskuteret i forbindelse med de læsesvage) være, at de undervisningsformer, de unge tilbydes på erhvervsskolen, grundlæggende har ændret deres motivation for læring. For "Bygge og anlæg" og "Håndværk og teknik" var hele 69% – mere end to tredjedel – af dem, der afbryder, som siger, de er skoletrætte, jf. bilagstabeller til kapitel 4. Ca. samme andel ses for dem, der er i gang med indgangen "Teknologi og kommunikation". Dette er markant højere end blandt dem, der gennemfører inden for disse indgange. For øvrige indgange, herunder Service/SOSU, ses den samme tendens, men ikke helt så kraftigt.

Med hensyn til, *hvem* der har haft betydning for de unges valg, kan der ligeledes ikke spores forskelle mellem dem, der afbryder, og dem, der gennemfører (jf. bilagstabeller til kapitel 4). Ud fra en udbredt forestilling om betydningen af forældrenes vejledning kunne det ellers tænkes, at unge, som anfører, at forældrenes rådgivning har spillet en stor rolle for deres beslutning om, hvad de ville efter grundskolen, i mindre grad afbrød sammenlignet med unge, hvor denne rådgivning havde spillet en mindre rolle. Men sådan ser det ikke ud. Og det tilsvarende billede ser vi, med hensyn til betydningen af klassekammeraters valg, venners valg og læreres rådgivning. De unges sociale relationer i forhold til valg af uddannelse ser dermed ikke ud til at spille en forskellig rolle for dem, der gennemfører deres EUD sammenlignet med dem der afbryder (jf. bilagstabeller til kapitel 4).

4.3 Interesser i relation til arbejdslivet

Fire år efter grundskolen i 2004 er de unge blevet bedt om at svare på spørgsmål om, hvad de gerne vil arbejde med i deres arbejdsliv, jf. forspalte til tabel 4.2. På en skala fra 1 til 5, jf. kapitel 3, viser tabel 4.2 gennemsnitværdier for, hvilken vægt de unge tillægger forskellige forhold i deres fremtidige arbejde. I det følgende skal vi se på, hvordan svarene på udvalgte forhold ser ud blandt de unge, der henholdsvis har gennemført eller afbrudt deres EUD.

Tabel 4.2 Interesser i relation til fremtidigt arbejde opdelt på uddannelsesstatus (gennemsnitsværdier på en skala fra 1 til 5)

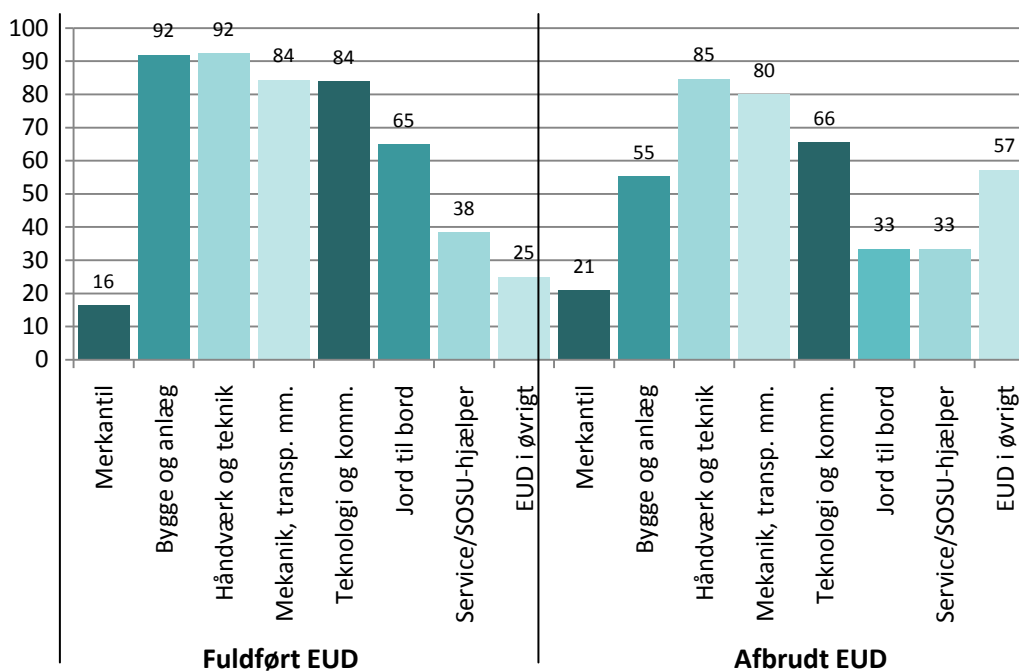
Hvor stor vægt lægger du på at arbejde med følgende?	Fuldført			Afbrudt		
	EUD	Merk	Tek mv.	EUD	Merk	Tek mv.
Teknik/håndværk	3.8	2.2	4.2	3.2	2.5	3.5
Praktisk/fysisk arbejde	3.9	3.3	4.1	3.7	3.3	3.9
Kommunikation	2.4	2.4	2.5	2.5	2.9	2.4
Omsorgsarbejde	2.2	2.7	2.1	2.5	3.0	2.2
Undervisning	1.9	1.8	2.0	2.0	2.3	1.8
Politik	1.5	1.5	1.5	1.5	2.0	1.3
Sport og idræt	2.4	2.3	2.4	2.5	2.5	2.4
Teater, foto, maleri, skulptur	1.5	1.7	1.4	1.8	2.0	1.8
Mode, design, brugskunst	1.8	2.6	1.6	2.1	2.5	1.9
Natur og miljø	2.1	2.1	2.1	2.3	2.3	2.3
Handel og penge	2.7	3.7	2.5	2.7	3.1	2.5
Edb	2.6	2.7	2.6	2.3	2.7	2.2
Antal observationer	468	92	376	255	75	180

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, jf. bilag med spørgeskema, sp. 7.

Bem.: Procentfordelinger for svarkategorier opdelt på uddannelsesgrupper (inkl. Chi-2-test og rangkorrelationer) fremgår af bilagstabeller til kapitel 4.

Blandt de unge, som har gennemført deres EUD, er der flere, der har tillagt det stor betydning (stor og særdeles stor betydning = 67%) at komme til at arbejde med teknik og/eller håndværk end blandt dem, der har afbrudt (stor og særdeles stor betydning = 46%), jf. bilagstabeller til kapitel 4. Men også blandt dem, der afbryder, er der mange, der udtrykker denne interesse i forhold til arbejdslivet. Dette gælder først og fremmest blandt dem, der er gået i gang med en teknisk mv. uddannelse og som forventet i langt mindre grad blandt dem, der er på en merkantil uddannelse. Eksempelvis var der henholdsvis 85% af afbryderne inden for "Håndværk og teknik" og 80% af afbryderne inden for "Mekanik, transport og logistik" (hvor der er forholdsvis mange afbrydere), der tillagde teknik/håndværk stor betydning. Mange afbrydere har således stor interesse inden for de teknisk-håndværksmæssige fag, de har valgt. Figur 4.4 viser procentdelen af unge inden for hver af de otte uddannelsesretninger, som tillagde *teknik/håndværk* stor eller særdeles stor vægt i et fremtidigt arbejdsliv for henholdsvis dem, der gennemførte deres EUD, og dem, der afbrød uddannelsen.

Figur 4.4 Procentdel af unge inden for hver af de otte uddannelsesretninger, som svarede, at interessen for at arbejde med teknik/håndværk har stor/særdeles stor vægt

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, jf. bilag med spørgeskema, sp. 7.

En tilsvarende men svagere tendens viser sig, når vi ser på betydningen af praktisk/fysisk arbejde som interesse i forhold til arbejdslivet. Her gælder det for samtlige tekniske mv. indgange, at dette tillægges stor vægt såvel blandt dem, der gennemfører, som blandt dem, der afbryder (jf. bilagstabeller til kapitel 4).

Ser vi nærmere på indgangene i relation til relevante interesseområder, tegner der sig igen samme billede, hvor eksempelvis mange på indgangen "Teknologi og kommunikation" gerne vil arbejde med enten kommunikation eller edb både blandt afbrydere og fuldførere (jf. bilagstabeller til kapitel 4). Eneste undtagelse er de merkantile uddannelser, hvor afbryderne, til forskel fra hvad vi ser inden for mange af de tekniske mv. indgange, tillagde den pågældende, relevante interesse langt mindre betydning. Her tillægger 68% af dem, der gennemfører deres merkantile uddannelse, arbejdet med handel og penge stor vægt, mens det samme kun gælder for halvdelen af dem, der afbryder deres merkantile uddannelse. Dette kan blandt andet skyldes, at forholdsvis mange af dem, der går i gang på det merkantile grundforløb, senere vil i gang med en anden uddannelse. Således er der 39% af afbryderne, som tillægger det stor betydning, at de i deres arbejdsliv kommer til at arbejde med omsorgsarbejde.

Samlet set peger resultaterne på, at de interesser, de unge har i forhold til deres arbejdsliv, fremmer deres chancer for at gennemføre, såfremt disse interesser mere eller mindre falder sammen med indholdet i den valgte uddannelse. I et videre perspektiv peger det på, at det er vigtigt, at de unge enten inden de starter på en given indgang, har taget de jobmuligheder uddannelsen(-erne) retter sig imod til sig (vejledning i forhold til job- og erhvervs muligheder), eller at de unge tilbydes en undervisning på grundforløbet, som tænder/engagerer/

motiverer dem i forhold til beskæftigelses- og karrieremulighederne. En praktisk tilgang til læring må her forventes at være hensigtsmæssig. Og da forholdsvis mange af dem, der afbryder på tekniske mv. uddannelser, udtrykker interesser for et arbejdsliv, som den valgte uddannelse giver adgang til, er spørgsmålet, hvordan tiltag i undervisningsmiljøet og i undervisningsformerne ville kunne udnytte denne interesse og dermed motivation med henblik på, at de unge gennem en fuldført uddannelse kunne træde ind på de faglærtes arbejdsmarked og dermed bidrage til at sikre et tilstrækkeligt fremtidigt udbud.

4.4 Holdning til og syn på uddannelse

Lad os nu se på, om der er forskelle i *holdninger til den gode uddannelse*, jf. forspalte til tabel 4.3, mellem dem, der gennemfører, og dem, der afbryder deres EUD.

Tabel 4.3 Holdning til den gode uddannelse opdelt på uddannelsesstatus (gennemsnitsværdier på en skala fra 1 til 5)

Hvordan foretrækker du, en god uddannelse skal være?	Fuldført			Afbudt		
	EUD	Merk	Tek mv.	EUD	Merk	Tek mv.
En uddannelse, hvor man lærer ved at arbejde praktisk med tingene	4.7	4.5	4.7	4.6	4.5	4.6
En uddannelse, der udvikler din evne og lyst til samarbejde	4.6	4.7	4.6	4.7	4.8	4.6
En uddannelse, der på forhånd er nøje planlagt	4.0	4.0	4.0	3.8	3.7	3.9
En uddannelse, du selv kan sammensætte på tværs af eksisterende faggrænser	3.5	3.5	3.5	3.7	3.9	3.6
Antal observationer	428	87	341	234	70	164

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 34.

Bem.: Procentfordelinger (inkl. Chi-2-test og rangkorrelationer) for svarkategorier opdelt på uddannelsesgrupper fremgår af bilagstabeller til kapitel 4.

Der er kun meget få og små forskelle i holdningen til den gode uddannelse mellem dem, der gennemfører, og dem, der afbryder, når vi sammenligner EUD som helhed og mellem de merkantile og tekniske mv. uddannelser. Går vi ned og ser på indgange, er der en svag tendens til, at flere af dem, der gennemfører, giver udtryk for, at de gerne vil gå på en uddannelse, der "på forhånd er nøje planlagt", jf. tabel 4.3, sammenlignet med dem, der afbryder. Denne tendens skyldes først og fremmest, at der blandt eleverne på de merkantile uddannelser "Bygge og anlæg" samt på "Håndværk og teknik" er flere blandt dem, der gennemfører, som gerne ser uddannelsen lagt i faste rammer, end blandt dem, der afbryder, (jf. bilagstabeller til kapitel 4).

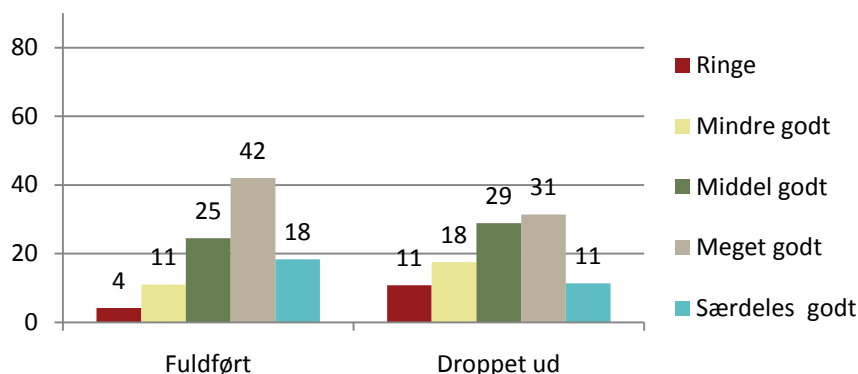
Mellem 48 og 69% af dem der gennemfører, giver udtryk for enighed i, at den gode uddannelse er "en uddannelse, du selv kan sammensætte på tværs af eksisterende faggrænser", jf. bilagstabeller til kapitel 4. Flest finder vi blandt eleverne på "Service/SOSU", færrest blandt eleverne på "Teknologi og kommunikation". Her viser det sig, at blandt dem, der af-

bryder på "Håndværk og teknik" og på "Service/SOSU", er der markant færre (ca. 20 procentpoint), som er enige i, at den gode uddannelse er "en uddannelse, du selv kan sammensætte på tværs af eksisterende faggrænser". Dette kunne tyde på, at en del ville have udbytte af en mere fast struktur i den påbegyndte uddannelse. Den omvendte overvejelse ser ud til at være relevant i forhold til en del af eleverne på uddannelserne inden for indgangen "Teknologi og kommunikation", hvor væsentlig færre af afbryderne (68%) giver udtryk for dette, sammenlignet med dem, der gennemfører (48%). Det er naturligvis i tolkningen af vore resultater, vigtigt at være opmærksom på, at de enkelte indgange rummer en række forskellige uddannelser og dermed, at det billede, vi kan tegne for den enkelte indgang, kan dække over forskelle mellem disse enkeltuddannelser.

Men på hvilket grundlag giver de unge udtryk for deres holdning til den gode uddannelse? Figur 4.5 viser deres vurdering af, om de havde overblik over relevante uddannelsesmuligheder, da de traf deres seneste uddannelsesvalg, fordelt på dem, der har gennemført, og dem, der har afbrudt. De unge, der afbryder, udtrykker i højere grad end dem, der gennemfører, at deres overblik over relevante uddannelsesmuligheder var utilstrækkeligt eller ringe. 60% af dem, der har gennemført, giver udtryk for, at de havde et godt eller særdeles godt overblik over relevante uddannelsesmuligheder, da de valgte ungdomsuddannelse. Blandt dem, der er droppet ud er det tilsvarende tal 42%. Dette styrker billedet af, at dem, der gennemfører, har truffet deres valg på et mere afklaret grundlag, jf. fx at erhvervspraktik har en positiv betydning for chancen for at gennemføre.

Figur 4.5 Overblik over relevante uddannelsesmuligheder for unge, der henholdsvis fuldfører eller afbryder EUD

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 5.

Lad os nu se på, hvor godt overblikket var for eleverne på de forskellige indgange (jf. bilagstabeller til kapitel 4). Her viser det sig, at på alle indgange havde dem, der afbryder, et mindre godt overblik end dem, der gennemfører. Blandt dem, der gennemfører, varierer andelen, der siger, at de havde et ringe/mindre godt overblik, mellem 76% (Service/SOSU) og 51% (Merkantil). Sidstnævnte hænger i øvrigt godt sammen med, at en del unge går i gang på den merkantile indgang uden markante interesser for den påbegyndte uddannelse og et bestemt erhvervmæssigt sigte. De søger tilsyneladende at finde en afklaring på, hvad de vil. SOSU'er

derimod har for de flestes vedkommende ved start på uddannelsen lovning på en praktikplads og er sandsynligvis derfor mere afklarede. Ser vi på dem, der afbryder, er variationen mellem 24% (Teknologi og kommunikation) og 46% (Håndværk og teknik).

En ting er at have overblik over uddannelsesmuligheder, noget andet er at have tænkt på uddannelse i et job- og karrierespæktiv. Mange af de unge, der er skoletrætte, er formodentlig mere interesseret i, hvad de kan blive i det virkelige liv end i, hvilke uddannelser de kan vælge. For mange af de skoletrætte unge kan det tænkes, at motivation for uddannelse kan styrkes, hvis de ser uddannelsen som vejen til et spændende job. Spørgsmålet er derfor: Hvor mange af de unge havde gjort sig tanker om, hvad de ville arbejde med som 30-årige, da de ved grundskolens afslutning stod over for at skulle beslutte sig for deres videre vej?

Tabel 4.4. viser, at kun knap halvdelen (43%) af de 15-årige havde et bud på, hvilket job de ville have som 30-årige. At ganske mange ikke ved det, kan der være gode grunde til. Men her, hvor vi alene ser på de unge, der efter grundskolen er gået i gang med en EUD, kan det synes problematisk, idet uddannelserne under EUD alle er erhvervsrettede med bestemte typer af job som sigte. Spørgsmålet er, om der ikke er behov for i vejledningen i højere grad at rette den mod job- og erhvervs muligheder frem for mod uddannelse. I den sammenhæng kunne en mere job- og erhvervsrettet praksiserfaring være central, fx i form af erhvervspraktik målrettet de skoletrætte.

Tabel 4.4 Bud på job som 30-årig (PISA 2000) opdelt på uddannelsesstatus

<i>Hvilken slags arbejde regner du med at have, når du er omkring 30?</i>	Gennemført EUD	Afbrudt EUD	Skiftet til GYM	I alt
Har svaret på spørgsmålet	44,8	40,6	35,0	42,5
Har ikke svaret på spørgsmålet	55,2	59,4	65,0	57,5
I alt	100% (473)	100% (261)	100% (80)	100% (814)

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra PISA 2000.

Holdning til økonomisk og beskæftigelsesmæssig betydning af uddannelse

Lad os nu se på holdning til den økonomiske betydning af uddannelse, jf. forspalten til tabel 4.5. Som det fremgår, er der kun tale om mindre forskelle mellem dem, der gennemfører, og dem, der afbryder, når det drejer sig om økonomiske og beskæftigelsesmæssige aspekter af uddannelse. På trods af mindre forskelle mellem dem, der gennemfører, og dem, der afbryder, er der hos de fleste unge en udbredt holdning til, at uddannelse økonomisk kan betale sig, og at uddannelse øger chancen for at få et arbejde (også på tværs af indgange, jf. tabel 4.3 og bilagstabeller til kapitel 4).

Tabel 4.5 Syn på det at tage en uddannelse for henholdsvis unge, der fuldfører eller afbryder EUD (gennemsnitsværdier på en skala fra 1 til 5)

<i>Hvor enig er du i følgende?</i>	Fuldført			Afbrudt		
	EUD	Merk	Tek mv.	EUD	Merk	Tek mv.
Uddannelse kan betale sig økonomisk i det lange løb	4.5	4.3	4.5	4.1	4.2	4.0
Chancer for at få arbejde øges, hvis du tager en uddannelse	4.7	4.7	4.7	4.5	4.7	4.4
Antal observationer	428	87	341	234	70	164

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 52.

Bem.: Procentfordelinger for svarkategorier opdelt på uddannelsesgrupper (inkl. Chi-2-test og rangkorrelationer) fremgår af bilagstabeller til kapitel 4.

4.5 Betydning af interesser, holdninger og begrundelser for valg af uddannelse

Som udgangspunkt kan det konstateres, at det sammenlignet med, hvor mange forhold der viste sig at have betydning for de unges valg af uddannelse (jf. kapitel 3), da er det få, vi her ser spille en rolle.⁶

Tidligere uddannelsesbaggrund

Tabel 4.6 viser resultaterne for udvalgte faktorer vedrørende elevernes tidligere uddannelsesbaggrund, som er testet i PISA 2000. Her spiller niveauet af de unges læsekompetencer en rolle, da unge med læsefærdigheder på laveste niveau har en forøget risiko for at falde fra sammenlignet med dem, der har læsefærdigheder på midterste færdighedsniveau.

⁶ Analysen er også gennemført med PISA-læsescoren som kontinuert forklarende variabel, da det kunne tænkes, at den kategoriale opdeling af PISA-testen ville kunne indebære, at variationen inden for det enkelte niveau havde betydning for modeestimationen. Men når læsescoren benyttes som kontinuert variabel ændrer det ikke nævneværdigt ved estimationsresultaterne for øvrige variable.

Tabel 4.6 Tidligere uddannelsesbaggrund – gennemførelse af EUD

	Fuldført EUD	Afbrudt EUD	Afbrudt med omvalg
Højeste niveau i læsning	-0,82	-0,585	1,405
Næsthøjeste niveau i læsning	0,027	-0,061	0,035
Middel niveau i læsning	-	-	-
Næstlaveste niveau i læsning	0,048	-0,01	-0,038
Laveste niveau i læsning	-0,06	0,145***	-0,086**
Læsefærdigheder under laveste niveau	0,036	0,022	-0,059
Læselyst (Joyread) ¹	-0,036	0,001	0,035**
Læseinteresse (Intrea)	0,047**	-0,018	-0,028*
Faglig selvtillid (Selfef)	-0,034	0,001	0,032**
Generel faglig selvopfattelse (Scacad)	-0,012	0,024	-0,012
Faglig selvopfattelse i matematik (Matcon)	0,028	-0,026	-0,002
Faglig selvopfattelse i dansk (Scverb)	-0,007	0,004	0,003
Relation til skolekammerater (Belong)	-0,02	0,030*	-0,009
Relation til lærere (Studrel)	0,049***	-0,037**	-0,012

Kilde: Egne beregninger på registerdata samt oplysninger fra PISA 2000 og Survey 2004.

Bem.: Koefficienter er angivet i marginale effekter, *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$. Modellen er kontrolleret med oplysninger om elevernes køn, etnicitet, familietype, socioøkonomiske baggrund, grundelse for valg efter 9./10. klasse, interesser i arbejdslivet, syn på uddannelse og manglende registeroplysninger.

1) For nærmere beskrivelse af de udvalgte PISA-indeks jf. oversigt i bilag.

De elever, der som 15-årige i grundskolen udtrykte interesse for og lyst til at læse, har større chance for at gennemføre sammenlignet med elever, der er mindre motiverede for læsning. Samtidig har de elever, som oplevede en god elev-lærer-relation i grundskolen, en mindre risiko for at falde fra sammenlignet med dem, der har haft mindre gode erfaringer med underviserne.

I relation til de unges gennemførelse af erhvervsuddannelserne spiller den faglige selvtillid og selvopfattelse fra folkeskolen en ikke statistisk sikker rolle. Dette kan skyldes, at der i måden, hvorpå disse forhold er belyst, vægtes en selvurdering ud fra skolestiske færdigheder – med fx spørgsmål som *"Jeg klarer mig godt i prøverne i de fleste skolefag"*, *"Jeg får gode karakterer i matematik"* og *"Jeg er overbevist om, at jeg kan klare mig glimrende i opgaver og ved prøver"*. På erhvervsuddannelserne er det erhvervsfaglige talent afgørende, jf. Eva (2011). At mestre en praktisk tilgang til læring, hvor den unges selvtillid i forholdet til "faget" opbygges gennem andre og mindre akademisk betonedede læringsformer, står centralt på mange erhvervsskoler, jf. Jensen m.fl. (2009).

Begrundelser, holdninger og interesser

De unges begrundelser, interesser og holdninger til uddannelse har betydning for gennemførelse af EUD-forløbet (jf. tabel 4.7). Elever, der i høj grad har valgt uddannelse med henvisning til fremtidige beskæftigelsesmuligheder, har således en større chance for at gennemføre. Det samme gælder for de elever, der udtrykker, at de i deres arbejdsliv gerne vil arbejde med teknik og/eller håndværk. Det synes således at være vigtigt, at de unge inden start eller tidligt

i EUD-forløbet får forståelse og er motiveret for de karrieremuligheder, der ligger i at komme til at arbejde i job med tekniske og/eller håndværksmæssige krav og udfordringer. Derimod har unge, der i høj grad begrundet deres valg af uddannelse med ”brug for at tjene penge”, en forøget risiko for at falde fra sammenlignet med dem, der tillægger dette mindre vægt. En forklaring kan være, at disse unge har set erhvervsuddannelse som en hurtig vej til målet og ikke nødvendigvis på forhånd har haft tilstrækkeligt kendskab til uddannelsernes indhold, krav og varighed, og at de gode beskæftigelsesmuligheder under højkonjunktoren har tiltrukket disse unge.

Tabel 4.7 Normer, værdier og holdninger – gennemførelse af EUD

	Fuldført EUD	Afbrudt EUD	Afbrudt med omvalg
Begrundelse - Skoletræthed	-0,008	0,01	-0,003
Begrundelse - Brug for at tjene penge	-0,029**	0,043***	-0,014
Begrundelse - Positive erfaringer fra erhvervspraktik	0,019	-0,002	-0,017**
Begrundelse - Fremtidige beskæftigelsesmuligheder	0,041***	-0,048***	0,007
Interesser - Teknik/håndværk	0,056***	-0,024*	-0,032***
Interesser - Praktisk/fysisk arbejde	0,006	0,017	-0,023***
Uddannelse - På forhånd nøje planlagt	0,034**	-0,026*	-0,008
Uddannelse - Selv sammensætte uddannelse	-0,038***	0,017	0,021**

Kilde: Egne beregninger på registerdata samt oplysninger fra PISA 2000 og Survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 6, 7 og 34.

Bem.: Koefficienter er angivet i marginale effekter, *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$. Modellen er kontrollet med oplysninger om elevernes køn, etnicitet, familietype, socioøkonomisk baggrund, læsescore, generel faglig selvtillid, matematisk selvtillid, dansk selvtillid, læselyst, interesse for læsning, relation til skolekammerater, relation til lærere og manglende registeroplysninger.

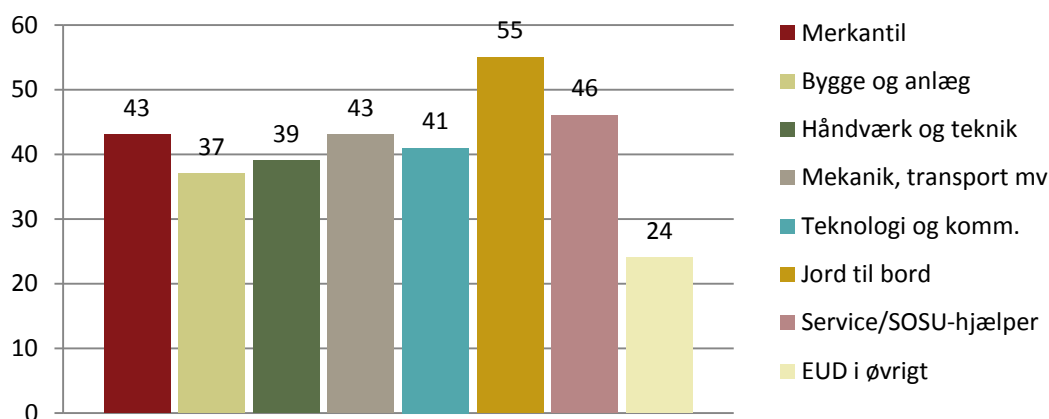
De unges holdning til uddannelsernes udformning ser ligeledes ud til at være betydningsfuld. Chansen for at gennemføre en EUD er større blandt dem, der lægger vægt på, at uddannelsen på forhånd er nøje planlagt, mens den er lavere for dem, der foretrækker en uddannelse, de selv kan sammensætte på tværs af eksisterende faggrænser. Dette kunne tyde på, at en del unge har uindfriede forestillinger om et frit valg undervejs i uddannelsesforløbet og om selv at kunne sammensætte uddannelsens indhold og derfor vælger at droppe ud. Eller måske formår de ikke at forvalte disse forestillinger på en tilfredsstillende måde og lider derfor nederlag og dropper ud.

4.6 Overvejelser om at afbryde uddannelsen

I denne undersøgelse, hvor vi bl.a. rejser spørgsmålet om, hvorvidt erhvervsuddannelserne matcher de unges interesser, holdninger og begrundelser for valg af uddannelse, kan det være interessant at se på, hvad det er for overvejelser, de unge, der overvejer at afbryde eller har afbrudt, gør sig. Ca. 42% af eleverne, der indgår i denne undersøgelse og har påbegyndt en EUD, har på et eller andet tidspunkt overvejet at afbryde deres uddannelse. Nogle af disse har ladet det blive ved overvejelserne, andre har afbrudt.

Der er betydelige forskelle mellem de forskellige indgange i den andel, der har overvejet at afbryde/har afbrudt, jf. figur 4.6. Inden for "Jord til bord" er det hele 55%, mens det inden for "Bygge og anlæg" kun er 37%.

Figur 4.6 Andel med afbrydelse eller overvejelser om afbrydelse for de forskellige indgange

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, jf. bilag med spørgeskema, sp. 28.

Det fremgår af tabel 4.8, at der er store fællestræk mellem unge på de forskellige indgange, når vi ser på den andel, der siger, at, jf. forspalten til tabel 4.8, overvejelser om at afbryde havde en stor eller særdeles stor betydning (i det følgende = stor betydning). Men der er grund til at fremhæve følgende:

- Mangelfuld tilbagemelding fra underviserne spiller en forholdsvis stor rolle inden for "Teknologi og kommunikation". Her udtrykker godt 20%, at dette havde betydning (middel, stor og særdeles stor betydning) for deres overvejelser om at afbryde.
- Begrundelsen "problemer med at finde en praktikplads" fylder forholdsvis meget som begrundelse for at overveje at afbryde. Dette gælder særligt inden for "Teknologi og kommunikation" (33%), "Jord til bord" (29%), "Håndværk og teknik" (27%) og "Service/SOSU-hjælper" (29%).
- På indgangene "Håndværk og teknik" og "Teknologi og kommunikation" er der forholdsvis mange, der giver udtryk for "For lidt praktisk indhold i uddannelsen" som begrundelse for overvejelser om at afbryde. Omkring 30% på disse to indgange giver udtryk for dette. For disse to indgange er der også en tendens til, at flere mener, at der var "For meget teori i uddannelsen".
- De unge på den merkantile indgang, på "Jord til bord" og på "Service/SOSU-hjælper", har forholdsvis mange elever, der angiver private problemer som baggrund for deres overvejelser om at afbryde.

**Tabel 4.8 Begrundelser for at overveje at afbryde for de syv uddannelsesretninger¹.
Procentdel af unge, som svarede stor/særdeles stor betydning**

<i>Hvor stor betydning havde følgende for dine overvejelser/beslutning om at afbryde uddannelsen?</i>	Merkantil	Bygge og anlæg	Håndværk og teknik	Mekanik, transport og logistik	Teknologi og kommunikation	Jord til bord	Service/SOSU-hjælper
Ikke nok tilbagemelding fra lærere	9,7	13,5	14,3	7,3	20,7	13,2	5,7
For store krav med hensyn til lektier/individuelle opgaver	10,6	3,9	4,8	9,5	12,1	2,9	2,8
Problemer med at finde en praktikplads	10,7	19,2	27,3	21,4	33,3	29,4	27,8
Følte dig uden for på skolen	8,7	7,7	4,6	0,0	8,8	7,4	5,7
Lærte/udviklede dig ikke nok	26,2	17,3	18,2	2,4	36,2	16,2	13,9
For lidt praktisk indhold i uddannelsen	21,4	21,2	31,8	7,1	31,0	16,2	5,6
For meget teori i uddannelsen	19,2	19,2	33,3	14,3	24,1	16,2	13,9
Havde mistet interessen for uddannelsen	51,9	46,2	52,4	48,8	46,6	50,8	41,7
Fandt ud af, hvilken anden uddannelse du ville i gang med	41,3	26,9	33,3	31,0	34,5	31,4	17,2
Økonomiske problemer	7,7	9,6	9,1	11,9	5,3	11,8	8,3
Boligproblemer	6,7	1,9	4,6	4,8	1,8	10,3	11,1
Private problemer	33,0	9,6	18,2	9,5	8,8	27,9	33,3
Antal observationer	104	52	22	42	58	68	36

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004, se bilag med spørgeskema, sp. 28.

1) Resultater for "EUD i øvrigt" er ikke gengivet, da der kun er seks personer, som har svaret på disse spørgsmål inden for denne gruppe.

En del unge har angivet, at flere forhold har spillet en rolle, men vi har ikke gennemført en analyse af, i hvilket omfang det gør sig gældende, og af, om der kan ses mønstre i dette.

4.7 Omvalg på grundforløbet

Ikke alle unge er lige afklarede i forhold til, om den EUD, de starter på, er den rette for dem. Vi ved fra tidligere undersøgelser, at en del, jf. fx Andersen (1997), vælger en uddannelse med den begrundelse, at de skulle vælge et eller andet, og som vi så i afsnit 4.4, er det ikke alle unge, der ved valget havde et tilstrækkeligt overblik over relevante uddannelsesmuligheder. At der foretages omvalg kan derfor ikke undre, og en del af disse omvalg kan for den unge være vejen til den rette uddannelse og dermed til den afgørende motivation for at gennemføre den.

Udgangspunktet for analyserne er unge født i 1984, der *påbegyndte en EUD uddannelse*, var med i PISA-undersøgelsen i 2000 og deltog i den opfølgende spørgeskemaundersøgelse "Unge i arbejde eller uddannelse – værdier, valg og fremtidsdrømme" fra 2004. Resultaterne her bygger først og fremmest på elever, der kun har foretaget ét omvalg inden for EUD (126 personer med ét omvalg, 11 med flere). Omvælgerne i disse analyser vil derfor muligvis på en række områder være en forholdsvis stærk gruppe. Resultaterne kan derfor ikke nødvendigvis generaliseres til at dække elever, der foretager mange omvalg. Samlet set har ca. 15% af de unge i vor undersøgelsespopulation foretaget et omvalg på grundforløbet inden for en 3-årig periode. Spørgsmålene er nu:

1. Kan der identificeres væsentlige forskelle mellem dem, der ikke foretager omvalg, sammenlignet med dem, der gør det?
2. Har omvalg nogen betydning for chancen for at gennemføre eller afbryde den påbegyndte EUD?

Forskelle mellem de unge, der foretager omvalg, sammenlignet med dem, der ikke gør det

Ser vi på de oplysninger om de unge, som denne undersøgelse omfatter, er der ingen nævneværdige forskelle mellem gruppen af unge, der vælger om inden for de tekniske mv. uddannelser – det gør ca. hver femte – og dem, der ikke gør det. Kun 6% på den merkantile indgang foretager et omvalg, jf. tabel 4.9.

Tabel 4.9 Omvalg på grundforløbet for de otte uddannelsesretninger

	Intet omvalg på grundforløbet	Omvalg på grundforløbet	Omvælgsfrekvens
Merkantil	277	16	5,5%
Teknologi og kommunikation	114	27	19,1%
Bygge og anlæg	45	11	19,6%
Håndværk og teknik	78	20	20,4%
Jord til bord	117	25	17,6%
Mekanik, transport og logistik	99	25	20,2%
Service/SOSU-hjælper	66	13	16,5%
EUD i øvrigt	22	0	0,0%
I alt	818	137	14,4%

Har omvalg nogen betydning for chancen for at gennemføre eller afbryde den påbegyndte EUD?

Spørgsmålet, der ofte stilles i forhold til omvalg, er: Hvilken betydning har elevernes omvalg for chancen for at gennemføre deres EUD? For at besvare dette spørgsmål har vi gennemført en modelanalyse, hvor vi ser på om forhold i de unges opvækstmiljø (sociale baggrund), deres udbytte af skolegangen og læringsstrategier mv. har betydning for, om nogle foretager omvalg, mens andre ikke gør det. Konklusionen er, at undersøgelsens oplysninger om disse forhold ikke spiller nogen rolle for, om de unge foretager omvalg (jf. bilagstabeller til kapitel 4 med resultater for modelanalyse). Risikoen for at falde fra øges med omkring 10 procentpoint, hvis eleven har foretaget omvalg, når der er taget højde for disse baggrundskarakteristika (jf. bilagstabeller til kapitel 4).

Vi kan på baggrund af analyserne konkludere, at omvalg mindsker elevernes chance for at gennemføre – alt andet lige. En mulig forklaring kan være, at elever, der foretager omvalg, har nogle karakteristika, som vi ikke har inddraget i analysen, dvs. uobserverede karakteristika.

4.8 Opsummering

Mellem dem, der påbegynder en EUD, og dem, der starter på en gymnasial uddannelse, så vi i kapitel 3 store gennemsnitlige forskelle med hensyn til færdigheder fra grundskolen, begrundelser for valg af uddannelse, interesser i forhold til deres fremtidige arbejde og med hensyn til holdning til uddannelse. Også selv om der er ligheder mellem de unge, som påbegynder en EUD, og dem, der går i gang med en gymnasial uddannelse. Når vi ser på forskellene mellem dem, der gennemfører, og dem, der afbryder deres EUD, er disse mere begrænsede. Vi skal her kort opsummere de væsentligste resultater.

Generelle livsværdier og orienteringer

Når vi ser på de generelle livsværdier og orienteringer (balance mellem familie- og arbejdsliv, konkurrence over for fællesskab, ansvar for eget og andres liv), adskiller dem, der gennemfører, og dem, der afbryder deres EUD, sig ikke på ret mange områder, heller ikke når vi ser på indgange. Samme resultat fandt vi, da vi sammenlignede dem, der starter på en gymnasial uddannelse, over for dem, der går i gang med en erhvervsuddannelse.

Betydningen af boglige færdigheder i grundskolen

Jo bedre de unges testede færdigheder var ved grundskolens afslutning, da de var 15 år, desto større chance har de for at gennemføre deres uddannelse. Det gælder også, når der tages højde for elevernes familiebaggrund, faglig selvopfattelse mv. Men det viser sig alligevel, at en hel del med ringe testede færdigheder gennemfører. Dette peger på, at det læringsmiljø, som særligt de skoletrætte – drenge – møder på erhvervsskolen, stimulerer dem og giver dem motivation for læring og for at gennemføre den påbegyndte uddannelse. Også elevernes interesse for læsning og positive relation til deres lærer i grundskolen viser sig at have betydning for deres chance for at gennemføre. Det kunne tyde på, at gode personlige og sociale kompetencer øger chancen for at gennemføre.

Begrundelser for valg af uddannelse og gennemførelse/fracfald

Unge, der ved valget af uddannelse lagde stor vægt på deres fremtidige beskæftigelsesmuligheder og "faglig interesse", har større chance for at gennemføre, sammenlignet med dem, der ikke gør det. Og flere af dem, der har truffet deres uddannelsesvalg på grundlag af erhvervspraktik gennemfører. Til gengæld vælger de unge, der begrundet deres valg med, at de havde "brug for at tjene penge" i højere grad at afbryde, og dette gælder også, når der tages højde for en lang række andre forhold. Højkonjunkturen på undersøgelsestidspunktet gav også relativt gode muligheder for job for ufaglærte.

Interesser i forhold til fremtidigt arbejde

Blandt de unge, der lagde vægt på at komme til at arbejde med teknik/håndværk, er der flere, der gennemfører – også når der tages højde for en lang række baggrundsfaktorer. Men også mange afbrydere viser stor interesse for at komme til at arbejde inden for de teknisk-håndværksmæssige fag. Måske kunne disse interesser inden for teknik/håndværk og praktisk/fysisk arbejde blandt afbryderne med en undervisningstilrettelæggelse, der i højere grad tager udgangspunkt i disse unges forudsætninger for læring, have motiveret dem til at gennemføre.

Viden og holdning til uddannelse

Flere af de unge, der afbryder, giver udtryk, at deres overblik over relevante uddannelsesmuligheder var utilstrækkeligt. Og kun knap halvdelen af de unge har en idé om, hvilket arbejde de regnede med at have som 30-årige. Spørgsmålet er derfor, om ikke en praksisnær uddannelses- og erhvervsvejledning med fokus på job- og karrieremuligheder vil være hensigtsmæssig. Samtidig viser det sig, at det har en selvstændig betydning for chancen for at gennemføre, at eleverne tillægger det vægt, at deres uddannelse på forhånd er nøje planlagt. Det omvendte gælder i forhold til muligheden for selv at kunne sammensætte uddannelsen.

Overvejelser om at afbryde uddannelsen

Begrundelser for at overveje at afbryde den påbegyndte uddannelse giver information om, på hvilke områder EUD ikke matcher de unges forudsætninger og interesser. Her kan først og fremmest peges på, at mangelfuld tilbagemelding fra lærere, for lidt praktisk indhold og vanskeligheder ved at finde en praktikplads spiller en betydelig rolle. Mellem de forskellige indgange ses betydelige forskelle. Og så er der grund til at pege på, at særligt inden for den Merkantile indgang og Service/SOSU er der forholdsvis mange, der angiver, at personlige problemer har spillet en rolle for deres overvejelser om at afbryde.

Omvalg og gennemførelse

Det viser sig ikke muligt – med de oplysninger denne undersøgelse omfatter – at identificere forhold af betydning for de unges omvalg – her er alene undersøgt blandt dem, der har foretaget ét omvalg. Men dem, der vælger om på grundforløbet, har alt andet lige, større risiko for at falde fra, sammenlignet med dem, der ikke vælger om. Det kunne tyde på, at det er vigtigt, at de unge er uddannelsesparate og afklarede i forhold til deres uddannelsesvalg.

5 Beskæftigelse efter fuldført EUD

I dette kapitel ser vi på, hvilke begrundelser og interesser i relation til uddannelsesvalg og arbejdsliv som karakteriserer de unge, der efter endt uddannelse vælger job i de brancher, de er uddannet indenfor, og hvem der ikke gør det. Vælger mange job uden for deres uddannelsesbranche, kan det pege på balanceproblemer på de faglærtes arbejdsmarked.

5.1 Beskæftigelsesstatus

Med udgangspunkt i unge født i 1983 og 1984, som gennemførte en erhvervsuddannelse i årene 2000-2007, ser vi først på deres beskæftigelse⁷ i året efter uddannelsens afslutning. Tabel 5.1. viser, at der samlet set var en beskæftigelsesfrekvens blandt disse 18.946⁸ unge på hele 92%. Det samlede tal dækker dog over variationer mellem de forskellige indgange – fra en beskæftigelsesfrekvens på 88% for service og sundhedsuddannelser til 96% på uddannelser inden for mekanik, transport og logistik.

For at se, hvorvidt de unge efter endt uddannelse vælger job, som den gennemførte uddannelse umiddelbart retter sig mod, kigger vi nærmere på de 20 største EUD-uddannelser⁹. Her defineres henholdsvis uddannelsesnære og uddannelsesfjerne brancher for hver enkelt uddannelse. Dette sker med udgangspunkt i uddannelsesbrancher for den pågældende EUD, dvs. de brancher som er med til at uddanne arbejdskraften inden for hver uddannelse. Denne inddeling er tidligere anvendt i rapporten "Faglærtes indplacering på arbejdsmarkedet" (Rangvid m.fl. 2010).

---

⁷ Beskæftigelsen i året efter afsluttet EUD er defineret ud fra variabelen BESKST/BESKST02 fra Danmarks Statistik, som angiver personens hovedaktivitet i året.

⁸ Der er 359 personer, som ikke kan genfindes i registerdata året efter fuldførelse af deres erhvervsuddannelse (enten på grund af udvandring eller dødsfald).

⁹ Der er udvalgt 20 af de største EUD-uddannelser grupperet ud fra forspaltekode for HFFSP på 6-ciffer-niveau, hvor det har været muligt at definere uddannelsesbrancherne med tilfredsstillende præcision. Det gælder følgende: Detailhandelsuddannelse, Elektriker, Mekaniker, Smedeuddannelse, Gastronom, Træfagenes byggeuddannelse, Murer, Frisør/Kosmetik/Fitness, Maleruddannelse, Social- og sundhedshjælper/Social- og sundhedsassistent, Gartner, Vvs-uddannelse, Slagteruddannelse, Ernærings-/cafeteriaassistent m.fl., Snedkeruddannelse, Bager/konditor, Tjener/receptionist/stewardesse, Chauffør/redder, Pædagogisk grunduddannelse og Landmand.

Tabel 5.1 Beskæftigelsesstatus (året efter fuldført EUD) for unge født i 1983/1984

	Status året efter		Antal
	Beskæftiget	Ikke beskæftiget	
	Procent		
I alt	92	8	18.946
Merkantil	91	9	3.726
Teknologi og kommunikation	87	13	2.609
Bygge og anlæg	95	5	4.127
Håndværk og teknik	94	6	1.628
Jord til bord	93	7	2.423
Mekanik, transport og logistik	96	4	2.084
Service og sundhed	88	12	2.349

Kilde: Egne beregninger på registerdata.

Tabel 5.2 viser beskæftigelsen og branchetilknytningen for de 13.756 unge, der frem til 2006¹⁰ gennemførte en af de 20 udvalgte EUD-uddannelser. Der var samlet set 63% med ansættelse i uddannelsesnære brancher, 30% beskæftiget i uddannelsesfjerne brancher og 7% uden beskæftigelse. Der er betydelige forskelle mellem uddannelsesretningerne. Eksempelvis er der blandt murere og inden for træfagenes uddannelser henholdsvis 87% og 76% ansat i uddannelsesnære brancher, mens det på fire uddannelsesretninger (bager/konditor, smed, ernærings-/cafeteriaassistent og pædagogisk grunduddannelse) er mindre end halvdelen, som finder et job inden for de brancher, hvor de er uddannet. Langt hovedparten af de resterende uddannelser udgør det store midterfelt, hvor mellem 60-70% er ansat i uddannelsesnære brancher. At omkring 30% af de EUD-uddannede finder job i uddannelsesfjerne brancher, og at andelen varierer mellem de enkelte uddannelsesretninger, er ikke nødvendigvis kun udtryk for ansættelser i ufaglærte stillinger. En forklaring er snarere, at der er aftagerbrancher for faglært arbejdskraft, som er for specialiserede til at kunne uddanne faglærte med tilstrækkeligt brede kompetencer. Der vil eksempelvis blandt elektrikere og smede være en del, som efter endt uddannelse søger over i vindmølleindustrien, der ikke er en uddannelsesbranche, men hvor faglærte i vid udstrækning anvender deres kompetencer fra uddannelsen.

¹⁰ Der indførtes en ny branchenomenklatur hos Danmarks Statistik i 2008, som ikke er sammenlignelig med tidligere branchekoder – derfor indgår unge, som blev færdige i 2007, ikke i analyser og opgørelser for branchetilknytning.

Tabel 5.2 Beskæftigelsesstatus (året efter fuldført EUD) for 20 udvalgte uddannelser opdelt på unge født i 1983/1984 i uddannelsesnære og -fjerne brancher

	Beskæftiget – uddannelses- nære brancher	Beskæftiget – uddannelses- fjerne brancher	Ikke beskæftiget	Antal
	Procent			
I alt	63	30	7	13.756
Detailuddannelse	64	29	8	2.465
Træfagenes byggeuddannelse	76	20	5	2.084
Mekaniker	56	40	4	1.537
SOSU-uddannelse	67	25	8	1.263
Elektriker	64	26	9	1.181
Smed	44	50	6	1.060
Murer	87	10	4	550
Gastronom	66	29	5	489
Vvs	66	26	8	477
Slagter	66	27	7	391
Maler	63	30	7	351
Landmand	59	32	10	329
Frisør/kosmetiker/fitness	79	17	4	294
Pædagogisk grunduddannelse	33	39	27	266
Snedker	51	42	7	214
Bager/konditor	45	48	7	210
Ernærings-/cafeteriaass. m.fl.	38	52	10	157
Tjener/receptionist/stewardesse	65	28	7	155
Gartner	60	32	8	150
Chauffør/redder	62	38	1	133

Kilde: Egne beregninger på registerdata.

5.2 Betydning af værdier og holdninger for beskæftigelse

Der kan være mange forklaringer på, hvorfor op mod 30% af de EUD-uddannede ikke går den lige vej, men i stedet finder et job uden for deres uddannelsesbrancher. I det følgende afsnit retter vi blikket mod unge født i 1984, som var med i PISA-undersøgelsen i 2000 og deltog i den opfølgende spørgeskemaundersøgelse "Unge i arbejde eller uddannelse – værdier, valg og fremtidsdrømme" fra 2004. Dette for at kaste lys over, hvorvidt begrundelser i forhold til uddannelsesvalg, interesser og forventninger i relation til arbejdslivet kan bidrage til at forklare deres veje på arbejdsmarkedet.

Ser vi på branchetilknytningen for de 350 PISA-unge, der frem til 2006 gennemførte en af de 20 udvalgte EUD-uddannelser, var der samlet set 65% med ansættelse i uddannelsesnære brancher, 31% beskæftiget i uddannelsesfjerne brancher og 4% uden beskæftigelse (jf.

tabel 5.3), hvilket stemmer godt overens med de registerbaserede tal for hele årgangene 1993/1984.

Tabel 5.3 Beskæftigelsesstatus (inkl. opdeling i uddannelsesnære og -fjerne brancher) for PISA unge på de 20 udvalgte uddannelser

	Beskæftiget –uddannelsesnære brancher	Beskæftiget – uddannelsesfjerne brancher	Ikke beskæftiget	Antal
Procent	65	31	4	350
Antal	227	108	15	350

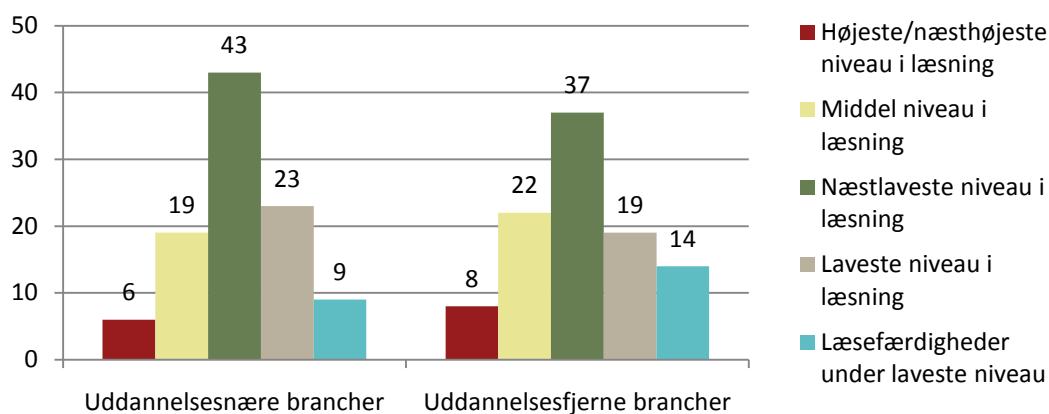
Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra Survey 2004.

For at karakterisere de 335 unge, der fik ansættelse i henholdsvis uddannelsesnære og -fjerne brancher året efter deres uddannelse, er der gennemført en række modelanalyser¹¹ (jf. bilagstabeller til kapitel 5).

Baggrundsfaktorer

Der er tilsyneladende ikke forskel på de unges branchetilknytning hverken med hensyn til den unges køn, familiebaggrund (familietype, forældres indkomst eller uddannelse) eller udbytte fra folkeskolen (selvtillid, faglig selvopfattelse, forventninger til eget potentiale og karrieremæssig motivation). Som figur 5.1 illustrerer, er overgangen til henholdsvis uddannelsesnære og -fjerne brancher også uafhængig af de unges læsekompetencer.

Figur 5.1 Resultater for læsescore (niveauinddelt) fra PISA-test i 2000 for unge i henholdsvis uddannelsesnære og -fjerne brancher

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra PISA 2000.

¹¹ Der er inddraget en række forklarende baggrundsfaktorer i modelanalyserne: elevens køn, familietype (kernefamilie/ikke-kernefamilie v. 15 år), forældres indkomst, forældres uddannelse (erhvervsfaglig/ikke-erhvervsfaglig) samt variable fra PISA 2000: Faglig selvtillid (Selfef), Generel faglig selvopfattelse (Scacad), Faglig selvopfattelse i matematik (Matcon), Faglig selvopfattelse i dansk (Scverb), Forventninger til eget potentiale (CEXP) og Karrieremæssig motivation (INSMOT).

Begrundelser for uddannelsesvalg & interesser og forventninger til arbejdslivet

Ser vi på de unges interesser i relation til arbejdslivet (teknik/håndværk og praktisk/fysisk arbejde) og deres begrundelser i relation til uddannelsesvalg (skoletræthed, behov for at tjene penge, erfaringer fra erhvervspraktik og fremtidige beskæftigelsesmuligheder), viser der sig ligeledes ingen statistisk sikre forskelle på, hvem der ansættes i henholdsvis uddannelsesnære og -fjerne brancher.

Heller ikke i relation til deres forventninger til arbejdslivet er der forskel mellem de unges branchetilknytning året efter færdiggjort uddannelse (jf. bilagstabeller til kapitel 5). Her er der eksempelvis spurgt ind til, i hvor høj grad de unge ved, hvilken branche/arbejdsfelt de i fremtiden ønsker at arbejde indenfor. Hertil svarer mere end 70% enig eller helt enig, og som tabel 5.4 klart illustrerer, er svarfordelingerne ens for de to grupper af unge.

Tabel 5.4 Forestilling om fremtidig arbejdskarriere for unge i henholdsvis uddannelsesnære og -fjerne brancher

Hvor enig er du i følgende?		Helt uenig	Uenig	Både og	Enig	Helt enig	Antal obs.
Ved hvilken branche/arbejdsfelt du vil virke indenfor	Uddannelses-fjerne brancher	6,5	6,5	11,1	22,2	48,1	108
	Uddannelsesnære brancher	4,4	4,8	14,5	23,8	51,1	227

Kilde: Egne beregninger på registerdata og oplysninger fra PISA 2000.

Konklusionen er derfor, at der må være *andre* faktorer end dem, vi her har undersøgt, som kan forklare, hvilke unge der efter endt uddannelse vælger job, som den gennemførte uddannelse umiddelbart retter sig mod, dvs. deres uddannelsesbranche, og hvem der ikke gør det. Dermed er det ikke muligt på baggrund af vore analyser at udpege bestemte typer af unge, der finder det interessant at arbejde inden for uddannelsens umiddelbare professionelle områder, mens andre vælger andre veje. En forklaring kan være, at de unge arbejder i job uden for uddannelsesbrancherne – job der i høj grad efterspørger de kompetencer og kvalifikationer, de har opnået gennem deres uddannelse.

Litteratur

- Andersen, A.M. m.fl. (2001): *Forventninger og færdigheder – danske unge i en international sammenligning*. DPU og SFI.
- Andersen, D. (1997): *Uddannelsesvalg efter 9. klasse. Resultater fra delprojekt under forskningsprogrammet om UDDANNELSE TIL ALLE*. SFI, 97:3.
- Andersen, D. (2005): *4 år efter grundskolen. 19-årige om valg og veje i ungdomsuddannelserne*. København: AKF.
- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2011): *Uddannelse kan redde fremtidens arbejdsstyrke. Økonomiske Tendenser 2011*.
- Egelund, N. (red.) (2010): *PISA 2009 – Danske unge i en international sammenligning. Bind 1 – Resultatrapport*. København, DPU, Aarhus Universitet.
- Entwistle, A. & N. Kabbani (2001): The Dropout Process in Life Course Perspective: Early Risk Factors at Home and School. *Teachers College Record*, 103(5):760-822.
- EU og Interreg IVA (2010): *Øresundsregionen frem til 2020. Prognose for udviklingen på arbejdsmarkedet i Østdanmark og Skåne*.
- Eva (2011): *Tilbud til stærke elever på erhvervsuddannelserne. Status og erfaring*.
- Heinesen, E. (1999): *Den sociale arvs betydning for unges valg og resultater i uddannelsesystemet*. Arbejdsrapport 2 om social arv, SFI,
- Jensen, U.H. & T.P. Jensen (2007): Unge uden uddannelse. I N. Ploug (red.): *Social arv og social ulighed*. Hans Reitzels Forlag.
- Jensen, T.P.; L. Skipper & J. Clausen (2007): *Erhvervsfaglige uddannelser – også for de stærke – en undersøgelse af, hvad EUD kan føre til på arbejdsmarkedet og uddannelsesmæssigt*. København: AKF.
- Jensen m.fl. (2009): *Unge frafald på erhvervsskolerne. Hvad gør de "gode skoler"?* København: AKF.
- Koudahl, P. (2006): *Den gode erhvervsuddannelse. En analyse af relationerne mellem uddannelsespolitisk tænkning og elever i erhvervsuddannelse*. Forskerskolen i livslang læring.
- Laursen, P.F. (2010): *Hånd og hoved i skolen – værkstedspædagogik for praktisk orienterede elever*. Dafolo.

- Nielsen, K. (2005): *Når eleverne selv skal sige det. En undersøgelse af erhvervsskoleelevers læring i praktikken*. Psykologisk Institut, Aarhus Universitet.
- Ploug, N. (red.) (2007): *Social arv og social ulighed*. Hans Reitzels Forlag.
- Rangvid, B.S.; B.Ø. Larsen & T.P. Jensen (2010): *Faglærtes indplacering på arbejdsmarkedet*. København, AKF.
- Simonsen, B.; K. Illeris, L. Ulriksen & N. Katznelson (2002): *Ungdom, Identitet og Uddannelse*. Samfundslitteratur.
- Størner, T. (2010): *Erhvervspædagogik – mål, temaer og vilkår i eud's verden*. Erhvervsskolernes Forlag.
- Tanggaard, L. (2005): Collaborative Teaching and Learning in the Workplace. *Journal of Vocational Education and Training*, 57(1).
- Undervisningsministeriet (2010): *Det kan jeg – kompetencevurdering i erhvervsuddannelserne*.

English Summary

Young People in Vocational Training and in the Labour Market

– Values, Interests and Attitudes

For some years, the number of applicants for Danish vocational training courses (EUD) has been declining significantly. The question is therefore whether EUD courses will be able to meet the Danish labour market's demand for professionally qualified labour; and whether the problem is linked to a mismatch between the young people's values, interests and attitudes and the vocational courses as well as the jobs targeted by the courses. We will attempt to illuminate these questions in a study of how young people's values, interests and attitudes influence their choice of education, inclination to drop out of/complete courses and progression to the labour market.

The study has been conducted under the auspices of Den Centrale Analyse- og Prognosevirksomhed for Erhvervsuddannelserne (the central analysis and forecasting unit for vocational courses), which was initiated by the Danish Ministry of Education and financed with funding from the globalisation fund.

To ensure that more young people are attracted to the EUD programme and to ensure a higher completion rate, the study focuses on:

A practical approach to learning

As many as one third of those who complete an EUD course of study are young people who demonstrated weak reading skills at the end of compulsory basic education. This may reflect that the learning environment the young people meet on the vocational courses features mainly a practical craft-based approach to learning compared to the environment most young people experienced in primary and lower secondary school. In other words, there exists a group of practical-minded young people in primary and lower secondary school who are interested in a future within technical and craft-based disciplines but who are not interested in or find academic subjects too difficult. The learning environment at vocational colleges can inspire a feeling of being able to master tasks and thereby instil a desire to acquire skills. Young men and women who are tired of school may experience that they have abilities and potential that compulsory basic education did not give them the opportunity to explore. This underlines the importance of vocational colleges continuing their work on developing basic packages targeting the young people's qualifications for learning based on the initial competency assessment during the basic programme. Furthermore, when EUD prospects are being assessed, focus should be placed on young people's learning potential – rather than primarily on the grades they achieved in primary and lower secondary school.

Ability grouping and transition to further education

In terms of social background, academic competencies (tested skills), attitudes, interests and values, a group of young people starting an EUD course of study resembles a group starting an upper secondary education. On some courses, more than one in four dropped out or considered dropping out because they did not feel they were learning enough/developing sufficiently. All students should therefore be challenged, e.g. through differentiated teaching, ability grouping and by creating better opportunities for the transition from EUD to further education, mainly to short-cycle higher education programmes. The vocational colleges' initiatives to develop and offer courses that accommodate the interests and needs of the well educated target group and students wishing to progress to further education must therefore be considered central. Today the formal frameworks for such initiatives are wide-ranging. This will most likely enable EUD to achieve greater prestige and attract students that today do not apply to EUD, but rather have upper secondary school as their first choice.

Readiness for education

On some courses, up to one third of the young people express that they have dropped out of or considered terminating an education due to personal problems. Some may have weak personal, social and professional competencies, which increases the drop-out risk. Some must therefore be deemed to be insufficiently ready for education when commencing the EUD programme. They need a course based on an assessment of their personal, social and professional skills that can strengthen their competencies before initiating an EUD course of study. Such an initiative could e.g. be established through cooperation between Danish primary and lower secondary schools, production schools, youth schools and vocational colleges. Similarly, involving municipal administrations may be vital.

EUD students are motivated by job and career prospects

After completing compulsory basic education, a total of 57% of the young people starting a vocational course did not have a specific job in mind when they chose a post-compulsory education. And yet, there are indications that young people's interests regarding working life actually improve their chances of completing an EUD course of study. Consequently, before starting a specific EUD course the young people need to be given, to the greatest extent possible, insight into and an understanding of the job opportunities the course provides, e.g. through guidance focusing on job and career opportunities rather than on education. Vocational traineeships and similar opportunities for meeting 'the real world' as well as closer cooperation between primary/lower secondary schools and vocational colleges would be a step in the right direction. And thirdly, there is a need for those who are still undecided when starting an EUD course to be offered a basic programme that gives them, to a higher degree than is currently the case, the opportunity to complete a process, short or long, to give them a better understanding of their qualifications for and interests concerning a job and education. The question is therefore whether there is a need to develop qualifications clarifying basic programmes for young people who have trouble making a choice despite targeted guidance. And if so, how these programmes could provide qualifying competencies.

Vocational interests as a driver

A relatively large proportion of those who drop out of technical and craft training courses still express interest in the working life targeted by the chosen education despite the fact that they dropped out. The values, interests and attitudes of these dropouts match the targeted jobs. The vocational interest is therefore intact in many of the young people who drop out. The question is therefore how initiatives in the educational environment and in the teaching methods, including through cooperation with the business community, can exploit this interest as a driver to motivate young people to complete their educations. This also indicates – as many of the young people themselves explain – that the lack of trainee placement opportunities is a significant reason for dropping out among young people motivated in a technical or craft direction who see themselves with jobs in these areas.

Unge i erhvervsuddannelserne og på arbejdsmarkedet

Faldende søgning til og frafald på erhvervsuddannelserne (EUD) stiller spørgsmål om, *hvorvidt* EUD fremover vil kunne dække det danske arbejdsmarkeds efterspørgsel efter fagligt uddannet arbejdskraft. I denne undersøgelse sættes fokus på, om problemet hænger sammen med, at de unges værdier, interesser og holdninger ikke matcher erhvervsuddannelserne og de job, uddannelserne retter sig imod. Konklusionen er blandt andet, at en praktisk tilgang til læring, niveaudeling og bedre muligheder for overgang til videre uddannelse, større vægt på job- og karrierespørgsmål og vægt på de erhvervsfaglige interesser som drivkraft, kan bidrage til, at flere vælger og gennemfører en EUD.